Büyük Doğu 1948. Sayı 77

SON ÇEYREK ASRIN MUHASEBESİ

Yazan: Habil Âdem PELİSTER

— 1 —

Halk, niçin bu idareyi istemiyordu?

UMMAM ki, aklı başında olanların hatırından silinmiş olsun: Evvelki Büyük Millet Meclisinin kapanış günlerindeydi. Halk Fırkasının, "ezelden yanılmaz, hata işlemez. Türkiye halkını idareye memur olarak dünyaya gönderilen„ şefler olduğu kanaatinin bir kulüp âzası :

— Bu memleketin idaresinden memnun olmıyanlar, bu memleketten gitmelidir. Aksi halde, hüsranlarını, şimdiden hazırladıklarını bilmelidirler!

ihtarlarında bulunmuştu.

Öyle ya!

Ya, bu memleketten çıkıp gidilecek veya "hüsran„ mânasına gelen akıbet göze alınacak! Hudut haricine ihraç mı, tehcir mi, tevkif mi, sürgün mü, timarhaneye tıkılmak mı, darağacını boylamak mı, belli değil?

Fakat, bu sözlerin muhatapları kimlerdi?

Adalardenizi kıyılarından Kafkas dağlarına kadar uzanan, Akdenizden Karadeniz sahillerine kadar yayılan Türkiye halkının milyonlarca şehirlisi, kasabalısı, köylüsü ve münevveri, şaha kalkmış, Anayasaya göre hak ve hürriyetlerini kullanmak istiyorlar, bu memleketin idaresinden memnun olmadıklarını da bağıra bağıra söylüyorlardı.

Demek ki, bu tehditlerin muhatapları da bu milyonlarca Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarıydı. O halde, Türkiye Cumhuriyetinin bu (otokton) halkı mı, bu milyonlarca insan mı, Türkiye hudutları haricine çıkacak, bu memleketten gidecekti?

İlk nazarda, insanın aklına "Giridi kaybeden Padişah ile Haremağası„ fıkrası gelmiyor değil. Belki bu memlekette, Anayasayı, "Kanunu Esasi„ gibi sahnamelerde bırakarak, kendi akılları ile iş görmek istiyenlerin "hüsran„ larını çektirmek imkânı bulunabilir. Bunlar, nihayet bin kişiyi geçemez. Fakat, milyonlar için, böyle bir imkân akla gelebilir mi?

Ama, bu sözlerin şakaya gelir yeri de yoktu. Birden önceki siyasî tarihimizden misaller getirmeğe de lüzum yok. Fethi Bey, Rasih hocaya söyletilen Löyle bir iki sözle "Serbest Fırka„ yı kapamıştı.

"Birgün kendisine :

— Niçin?

Diye sorduğum zaman :

— Arkadaşlarımı, "Kanun, benim dudaklarım arasındadır „[1] diyebilecek, bir İstiklâl Mahkemesi reisinden kurtarmak için!

Ve iki saatlik bir izahtan sonra:

— Aydın içtimaındaki teklifleri kabul etmediğime, şimdi pişmanım. Fakat, dört beş sene sonra, bu işin hesabı görülecektir!

Demişti. Ben de :

— Böyle bir hesap, mukadderdir. Ancak, iki şahsa münhasır kalacak. Millet çapında birşey yapılamıyacaktır. Çünkü, iki numaralı Tanzimat devri gibi bir vaziyet karşısına gelmiş bulunuyoruz. Hurafeleşmiş sanılan müesseseleri yıktık. Fakat, bunların yerlerine de ne asrın ilmini, ne de bu ilmin mâneviyatını yerleştirebildik. Bir tefessüh devri başlamıştır. Beş sene sonra, el ile tutulmaz bir hale geleceğiz ve bir gün tekrar, 1923 faciasiyle karşılaşacağız!

Cevabını vermiştim.„ [2]

Hadiseler, beni tekzip etmemişti : Lord (Gürzon) un Bizans İmparatorluğunu ihya projesi yerine, Rus İmparatorluğunu İstanbula yerleştirmek pilânı ile karşılaştık. Hariciye Vekilliği zamanında Amerikaya giden bugünkü Başvekilin aldığı cevap :

— Amerika, Rusya ile bu meselede karşılaşmak istemez!

Den başka birşey değildi.

Halk Fırkası reisi, "1923 deki vaziyet karşısındayız„ alarmını da vermekten çekinmedi. Dahilî vaziyet ise :

İlmî olması ve asrın ilminden gelmesi lâzım gelirken, idaredeki ilimsizlikten doğma, mânevi bir boşluk oldu. Amerikan tetkik heyeti söylüyor :

— Hititler devrinden kalma geri bir istihsal sisteminiz vardır!

Başka birisi:

— Ne yolunuz var, ne de insanlara yakışacak köylerinizl..

Mareşal Fevzi Çakmak

Bir digeri .

— Birkaç büyük şehirde büyük binalar, apartımanlar ve köşkler yapmakla birşey yapmış, milleti refaha kavuşturmuş değilsiniz. Çünkü, bu bir iki şehirden başka birşeyiniz yok!

"Biz, bu milleti, onun, kanun elinde rezili rüsva edemeyiz„ diyenler, bu memleketi, bu hale getirmişlerdi. Halâ da bu idarenin devamını istiyorlardı. Veyl o adamlara ki, bunlara karşı cephe almağa, iktidar mevkiinde kendilerini istihlâfa cüret edecek derecede medenî cesaret gösterebileceklerdi!

Bu sözlerin söylendiği günden başlayınız da Recep Pekerin Nihat Erime verdiği cevap gününe kadar geliniz; söylenen ve yazılanları gözden geçirecek olursanız, hakikaten atlatılmış bir tehlike karşısında olduğumuza hükmetmemek, kabil değil gibi!..

Halk Fırkası Reisi, Demokrat Fırkayı muhatap addederek,

". . . Beni istemiyorlar„ diyordu.

Cevdet Kerim, eski Meclisin beş âzası da yanında olarak, Kadıköyünde, Halk Fırkası elemanlarına karşı söylediği bir nutuktaı:

— Ne pahasına olursa, neye malolursa olsun, daha beş sene iktidarda kalacağız. Çünkü, rapor önümdedir [3]. Türk polisince müsecel birçok komünist, Moskovadan aldıkları emirlerle, Demokrat Fırkaya girmişlerdir. Bu talimat ise, "işleri ahire değin. Demokrat Fırkada kalınız. Bilahare, yeni talimat verilecektir.„ şeklindedir. Fakat demokratlar, köylere kadar nüfuz etmişler, milleti aleyhimize çevirmişlerdir. Tekrar söylüyorum, neye mal olursa, olsun, daha beş sene iktidar mevkiinde kalacağız!

Teminatını veriyordu. Ayni zamanda, memleketin muhtelif kısımlarındaki idare âmirlerinin ve bazı Halk Fırkası kodamanlarının mahkemelere kadar giden :

"Demokratlar, Mareşal Feyzi Çakmak ve Celâl Bayar, komünisttir. Ruslardan para alarak bu Fırkayı kurmuşlardır„ ve.ilahare...

Gibi iftiralarının da Cevdet Kerimin elindeki raporun, her tarafı gizlice tamim edilmiş olduğunu, "demokratlara hazırlanan hüsran„ ameliyesi zeminin hazırlandığını göstermekteydi.

Recep Pekerin, başvekilliğinin son demlerindeki :

— Bir hükûmet darbesi seziyor gibiyim!

Sözü de yabana atılacaklardan değildi.

Sonra, muhatapları tarafından sükûtla karşılanan :

— "Atlattığımız tehlike„, "Hepimize geçmiş olsun!„

Makaleleri de geçilecek şeyler değildi. Nihayet, Recep Peker tarafından, Halk Fırkası sözcülerinden Nihat Erime verilen "Dinle kızım, anla gelinim!„ usulündeki cevabında :

Şu, "Hepimize geçmiş olsun„, "Atlattığımız tehlike„ maddesine de temas edilmesini istiyordum!

şeklindeki ihtarı, başvekil olmadan evvel, birşeyler, hattâ çok şeyler bildiğini de îma değil, ilâm etmiyor muydu?

Bunlara, Falih Rıfkının, "İstediğimiz kanunu çıkarır, İstiklâl Mahkemeleri kurarız„ sözlerini de ilâveye lüzum yok!

Görülüyor ki, akıllardan birşeyler geçmiyor değildi. Fakat, niçin, birşeyler yapılamamıştı; tehir mi, edildi, dersiniz? Yoksa, hiç mi yapılamıyacak?

Bu sualin cevabını verebilmek için, "bu memleketin idaresi, nasıldı?„ Meçhulünü

(Devamı 16 da)

[1] İttihatçılar devrinin Müzakere Vekili Ahmet Şükrünün kanundan bahsetmesi üzerine, reis Ali Çetinkayanın meşhur cevabı.

[2] "Serbest Fırka, niçin kapandı?„ Habil Âdem Pelisterin bu eseri, Serbest Fırka zamanındaki Yarın gazetesinde tefrika edilmeğe başlanmıştı. Fakat, ağır bir siyasî müdahale üzerine, bir tefrikadan başka kısmı çıkamadı. Kitap halinde neşrolunmuşca da toplatıldı.

[3] Bu raporu da geçiyoruz. Yalnız, dayanacak Sağır Sultan kaldı.

Bu tevkafede mühim seri dolayısiyle Afi İhsan paşa'nın hatıraları bir iki sayı teahhur edecek...

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ

1948. S. 77

GÜLEBİLSEK

— Tarihî dalkavukluk örnekleri —

Sen canları birleştiren bir ruhsun;
Vicdanını sende görür bu cemiyet.
O bir necat teknesidir, sen Nuh'sun!
Sen olmasan öksüz kalır bu millet!..

Talât Paşa hakkında — Ziya GÖKALP

Kurtuluş

BİR gün bir mecliste, Türk vatanının kurtuluşundan, kurtarıcılarından, bu kurtuluşun ne çapta olduğundan, bu kurtuluşa herkesin neler borçlu bulunduğundan vesaire, vesaire, bahsediliyordu. Bu beylik kelimeler o kadar sık ve çok söyleniyordu ki, kurtuluş, kurtarıcı, büyük kurtarıcı, küçük hâlâskâr, ortanca kurtuluş, ebedî necat kelimelerinden başka hiç bir şey işitilmiyordu.

Nihayet dayanamıyan Salih Zeki Aktay, kendisine bu mevzuda ne düşündüğü sorulur sorulmaz cevabı yapıştırdı:

— Kurtulmuş veya kurtulmamış, fakat her halde kurtuluş ve kurtarıcılar kelimelerinden kurtulmuş bir vatanda yaşamaktan başka hasret taşımıyorum. Şu kurtuluş edebiyatından ne gün kurtulacağız!

Meclis çeksin

BİR gün Salih Zeki Aktay ile Ahmet Haşim Kadıköyünde bir cadde boyunca yürüyorlardı. Yanlarına yaklaşan bir edebiyat meraklısı, kendilerine, şu haberi verdi:

— Fazıl Ahmet mebus seçildi, haberiniz var mı?

Gülümsediler ve yollarına devam ettiler. Üç beş adım sonra karşılarına Fazıl Ahmet çıktı. Haşim, Fazıl Ahmedi görür görmez elini sıktı ve gözlerinin içine bakarak tane tane mırıldandı:

— Mebus olmuşsun, tebrik ederim! Edebiyat senden kurtuldu demektir; bundan sonrasını Meclis çeksin..

Böyle olsalar, kendilerine, olduklarından daha uzak olmazlardı.

Babandır!

Babanzâde İsmail Hakkıya ait pek maruf bir nükteyi acaba biliyor musunuz?

Eski Osmanlı (Meclisi Mebusan)ında yoklama yapılırken, Babanzâdeye bir oyun olsun diye, yoklamacı ismi şöyle okuyor:

—Yabanzâde İsmail Hakkı!

Babanzâde yerinden hemen fırlayıp haykırıyor:

— Babandır, baban!!!

GEÇMİŞTE BU HAFTA

Anayasa

Feridun Fazıl Tülbentçiden aynen:

27 sene evvel, bu hafta, 20 Kânunusânî 1921 de, Teşkilâtı Esasiye Kanunu, Büyük Millet Meclisinde kabul edilmişti. Bu, Meclisin ve millî hükûmetin vaziyet, selâhiyet ve şeklini tesbit ve ifade eden ilk kanundur. Kanunun birinci maddesinde şöyle denilmektedir: "Hâkimiyet bilâkaydüşart milletindir. İdare usulü, halkın mukaddesatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir.

(*Baştarafı 13 de*)

değil de, maalesef, malûmunu bilmek gerektir. Evet, bu memleketin idaresi, nasıldı?

Bugünkü Hariciye Vekili Necmeddin Sadak, 10 Nisan 947 tarihli akşam gazetesinde cevabını veriyor:

"Tek parti dediğimiz Halk Partisi, yirmi dört yıl memleketi idare etti sanıyorur. Ne münasebet, Halk Partisi şöyle etti, böyle eyledi, şunu yaptı, bunu başaramadı, diye konuşuyoruz. Kuru iftira?

Halk Partisi, diye bir zümre vardı. Fakat, hiç birşeye karışmazdı. Çünkü, ismi var, cismi yoktu. Atatürk ne dilerse, İsmet İnönü ne isterse, o olurdu.

Halk Partisi, özleseydi de işlere karışamazdı. Çünkü, ismi var, cismi yoktu.

. . . Halk Partisine samimi olarak bağlı belki bin kişi yoktu...

Recep Pekerin geçenlerde milliyet hakkında söylediği nutka bakınız, bir de geçen yıla kadar ayni Parti hükûmetlerinin güttükleri milliyetçilik siyasetlerine, taban tabana zıt. Ekonomik siyasette de ayni ziddiyet. Sanki, başka partiler iş başına gelip gitmiş!„

Bu idarenin neticesini de, 11 Mayıs 1947 tarihli Akşam gazetesinde şöylece ikrar ediyor:

"Gördüğümüz şudur: İdeal ve kültür noksanı. Millî ideal bakımından şaşkın ve ayare, kültür itibariyle yoksul bir kütle. Neye inanacağını bilmiyor, halâ eski softa vaazına, yahut millî kan hülyasına sarılıyor.

Kabahat kimde?

Yirmi yıllık kültür, terbiye, propaganda, daha doğrusu maarif sistemimizde çok geri kalmışız!„

O halde, Anayasa ne olmuştu? Yeminli mebusların Türkiye Büyük Millet Meclisindeki vazifeleri neydi?

Türkiye halkı, bu idareyi beğenmiyordu. Bugün, kendilerinin de beğenmedikleri idareyi!.. Türkiye halkı, Anadoluda kendi devletini kurarken, Türkiyede söz, yazı hürriyeti varken vazolunan "Anayasa„ idaresini istiyordu. Herhalde, böyle uyanış hareketini, komünistler istemezdi. Çünkü onlar, Halk Fırkası devrinde Türkiyeye yerleşmişler, maarif sistemimize nüfuz etmişler, bizi "çok geri„ bırakmağa muvaffak olmuşlardı. Maarif sisteminde çok geri kalan bir milletin dahilî, haricî ve iktisadî işleri ise, şüphesiz ki, "çok geri„ kalmış, demekti.

Halk, bu geriliğin önüne geçmek için, Türkiyeyi bir komünist tehlikesinden kurtarmak, mahvolmaktan kurtulmak için, sesini çıkarmağa başladı. Çünkü:

Ya idareyi eline alacak,

Veya mahvolacaktı!

Bu büyük millî ıztırabın doğurduğu büyük cesarettir ki, halk cephesi teşkil eden Muhalefet Fırkasını sarsamamış, ne Şeyh Saidin oğlu ve ne "2 numaralı„ bir Sarı Ef efsanesiyle de bu sesin susturulamıyacağı bu milyonlarca insanın da ne hudut haricin sürülmek ve ne de dahilde cezalandırılma hüsranına maruz bırakılamıyacakları anlaşılmıştır, zahir!

***

Mesele, budur:

Türkiye halkının ve Halk Fırkası sâhiplerinin beğenmedikleri bu idarenin mahiyeti neydi? Niçin, bugünkü muhalefeti doğurmuştu?

Mevzuumuz, salıslar değil, işler, neticeler ve asrın devlet ve hukuk fikrine uymıyan düşüncelerle hareketlerin içyüzlerini ortaya çıkarmaktan başka birşey de değildir.

Evet, "Anadoluda Türkiye„ niçin kurtuldu ve yirmi yıllık muhasebe!

Habil Âdem Pelistin

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ

1947 - S. 7 8

SON ÇEYREK ASRIN MUHASEBESİ

Yazan: **Habil Âdem PELİSTER**

— 2 —

Hâkimiyet kimindi?

SÖYLÜYORLAR, yazıyorlardı: "Bugünkü söz, yazı ve fırka serbestîsini biz verdik. Eğer istemeseydik, vermezdik!„

Evet, Divanı Âli, Ağır Ceza Muhkemesi önünde hesap vermek korkusu akıllarına gelmeden, böylece söylüyorlardı. Fakat, kime hitab ediyorlardı? Bir müstemleke halkına mı, işgalleri altında bulunan bir millete mi, yoksa inkiraz tarihimizden kalma bir ilâmla vesayetlerine verilmiş gayri reşid bir millete mi?

Hayır! Bunu, insan haklarını, Anayasasiyle kendisinin tabiî hakları olarak kabul etmiş olan bu millete, Anayasasının, (hâkimiyet milletindir!) dediği Türk milletine karşı söylüyorlardı. Eskidenberi biliyoruz:

"Milyonla çalan mesnedi izzette serefraz,
Bir tek kuruşun mürtekibi cayi kürektir!„

Fakat, milletin Anayasasından mukaddes haklarını alanların, (mesnedi izzette) serefraz olabilecekleri akla gelmezdi. Anayasayı, tekrar tekrar okuduk. Hepsi de yerliyerinde duruyordu. Bunlar, içimizden herhangi birimizin değil, hepimizin tecezzi kabul etmez vatandaş haklarıydı. Türkiye Cumhuriyetini tesis eden 18 milyon insanın bu içtimaî mukavelesi, 18 milyon hür vatandaşın, hürriyet havası içinde, imzaladıkları muazzez bir kitap değil miydi?

O halde, niçin böyle söylüyorlar, yazıyorlardı? Hali yakazada mıydılar, bir buhranın içinde mi çırpınıyorlardı acaba?

Bir taraftan, Necmeddin Sadak vasıtasiyle "Halk Fırkası reisi ne isterse, o olurdu. Halk Fırkası, ismi var, cismi yok bir Anka kuşundan başka birşey değildi„ diyorlar; bir taraftan da her vatandaşın, "Söz, yazı, fırka serbestîsi bizdeydi. Lûtfen iade ediyoruz„ gibi, intakı hak kabilinden müşterek mesuliyetlerini ikrar ediyorlar; Halk Fırkası reisinin değil, 999 kişilik bir Halk Fırkası zümresinin, milletin her ferdine ait bu mukaddes haklara el sürmüş olduğunu itiraf eyliyorlardı. Çok şükür, İttihatcılar gibi, "Bu memleketi, biz kurtardık. Batarsa, bizim elimizde batsın. Bizden başkalarına, ne bir söz, ne de bir nefes aldırırız!„ demiyorlardı. Evet, bu sözler, yalnız bu 999 kişiden geliyordu. Çünkü, hiç bir Halk Fırkası reisi, kendi devrinde, "Milletin, mukaddes haklarını almıştım. Şimdi geri veriyorum„ dememişti. Hüsnüniyet asıl olduğuna göre, aksi iddia da ileri sürülemez!

Dâva, yalnız büyük değildir; bir faciadır da... Daha doğrusu, bir komedi mevzuudur! Yeni bir Nasreddin Hoca külliyatı yazar gibi, kendimi bu ruhî haletten kurtaramıyacağa benziyorum. Hocanın dediği gibi:

— "Evet, kitapta yeri var. Var amma, gel de sen, bu olan şeyleri, kitaba yerleştir. Kitap, kabul eder mi?„

Dâva budur: Bugün, millete karşı, bu insan haklarını iade ettiklerini söyleyenler, bu hakları, hakikaten ellerine geçirmişler miydi? Yoksa, kuru bir öğünmek, boşuna büyüklük satmak gibi, nümayişlere mi başlamışlardı?

Onlar, kendi dâvalarının cevabını vermekten çekinebilirler. Belki de müdafaa edemiyecekleri için, çekinmek siyasetini takip ediyorlar. Fakat, ağızlarındaki baklayı bilmiyenlerden değillerdir!

Bunlar, demek istiyorlar ki; daha doğrusu bizim gibilerin kitaplardan öğrenmiş oldukları bazı fikirlerden mülehem olarak diyebilirler ki: "Bu milleti hürafelerden kurtarmak için, içtimaî ve siyasî bir inkılâp yapılmıştı. Bu inkılâbı, medreseye karşı müdafaa etmek için, fevkalâde tedbirler almak gerekdi. Halk, henüz cahildi. Haricî tehlikeler de başımızın üstünde dolaşıyordu. Eğer o zaman, bugünkü söz, yazı ve fırka serbestîsi olsaydı, ne devlet cumhuriyet şeklini alır, ne Medenî Kanun çıkar, ne tekkeler kapanır, ne tesettür kalkar, ne harfler değişir, ne dinî ve felsefî kanaatlere müstenid vicdan serbestîsi kabul olunur, ne de şapka giyilirdi. Her inkılâp, bir akalliyetin fikri olduğuna göre, bu inkılâp fikrini de bu akalliyet idare edebilirdi. Nihayet, bugüne kadar (takriri sükût) şeklini almış olan Takriri Sükûn Kanunu da bu ihtiyaçlardan doğmuştu„

Bu iddia, bâtıldır. Türkiye halkının dinî bünyesini bilmemek, siyasî tarihimizin halk üzerindeki beş asırlık tesirlerinden gafil bulunmak gibi bir zihniyetin ifadesidir. Acaba, inkılâp maddelerinin hangisi, Anadolu hareketinden önce, Türkiye münevverleri tarafından münakaşa edilmemiş, tenkitten geçmemiş, meşruiyetleri hakkında da millî kültürümüzün katî bir hükmünü giymemişti?

Halk Fırkası reisleri, ne gökten inmiş, ne bir miraçla perdei hafayayı açarak, insanların bilmediği sırra erişmiş, ne Türkiye haricinde tahsil görerek başka bir mektebin telkinleri altında yetişmiş, ne de Türkiyeden başka bir diyarda yetişerek, ora halkının his ve fikir hareketlerinden ilham almış insanlardı. İçimizden birer insandı. Abdülhamit devrinin mekteplerinde yetişmişler, yalnız ve yalnız, Türkiye münevverlerinin eserlerini okumuşlar, Türkiye halkının his ve fikir bünyesindeki muhtelif dünya telâkkilerini ve bunların hâkim mantığını öğrenmişlerdi. Dünyanın en eski kültür diyarı olan bu memleket, hem eski Yunan felsefesinin fikirleriyle doluydu; hem, Romanın hür vatandaş ve kanunî devlet fikirlerini biliyordu; hem de Bağdatta akıl tecrübesinden geçirilmiş ve bu tecrübeye dayanan ve dayanmıyan fikirleri nükteler haline getirmişti. Bu fikirler, eski devrin, yalnız medreselerinde, münevverlerinin meclislerinde, allâmelerinin mastabalarında değil, köylerinde bile bilinir şeylerdi: Nasreddin Hoca, Karagöz, Karacaoğlan, Yunus Emre, Mevlâna, Hacı Bektaş, Kara Eb'alı. Türkiyedeki ekalliyetin değil, ekseriyetin mümessilleriydi. Bunların fikirleri ise, medrese tarafından kabul olunmuştu. Cumhuriyetin müdafii Seyyid Hoca, bir medrese allâmesiydi. Bu millet, söz, yazı ve vicdan serbestîsinden mahrum kaldığı içindir ki, kendi fikirlerine uygun millî devletini kuramıyor, idareyi eline alamıyordu. Acaba, bu fikirlerden hangisi, bugünkü şekillerden ileri değildi. Vesikalariyle, neticeleriyle göstereceğiz ki, yirmi yıllık takriri sükût idaresi, halkın bünyesinde yaşıyan inkılâp fikirlerini körleştirmiş, millî vicdanı da doldurulması zor bir manevî boşlukta bırakmıştır.

Eğer bu milletin bünyesinde böyle bir fikir çokluğu olmasaydı, hiç bir zaman bu şeyler yapılamazdı. Bugünkü dinî mecmuaların neşirlerinden ne tehlike hasıl olmuştur? Bu neşriyatın ne gibi siyasî akisleri olabilir?

Bu milletin istediği ve makul olan da, ne din, ne de lâyiklik taassubu idi. Vicdan ve fikir hürriyetini tekeffül eden bitaraf bir kanunî müeyyede ve onun kefili olan bir iktidar mevkii istiyordu.

Halbuki, Halk Fırkasına 999 ları eski mezhep taassubu yerine, bunun aksinin güdülmesine ses çıkarmıyorlardı.

Türkiye meselesi, bu büyük işten başlardı. Fakat, yalnız bu değil... Halk, refah, fakirlikten sıyrılmak, cahillikten kurtulmak, yol hastalığa çare, ziraatını makineleştirmek, mahsullerini satabilmek, sulh içinde yaşamak, haricî emniyet, su'i istimallere karşı gelmek, tam manâsiyle asrın medenî insanı olmak, onun gibi terakki etmek ve yaşamak istiyordu. Acaba, bu vadilerde neler yapılmıştı?

Vesikalar konuşuyor:

Gazi Paşa Balıkesir'de

Matbuat Umum Müdürlüğü neşriyatından 21 numaralı kitabı teşkil eden (Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri İzmir yollarında) isimli ve 1339 tarihli eserin 100 ve 101 inci sayılarından aynen:

— "Halk Fırkası halkımıza terbiyeyi siyasiye vermek için bir mektep olacaktır. Beni çok seven ve hayatımı düşünen bazı arkadaşlarım, bana, böyle bir fırkayı siyasiye teşkil etmemekliğimi tavsiye etmişlerdir. Filhakika vazifeyi milliyenin hitamında bir köşeye çekilerek istirahat etmekliğim benim için bir menfaattir.

Birinci Büyük Millet Meclisinde bazı muharrir mebuslar

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ

1947 · 5·79

SON ÇEYREK ASRIN MUHASEBESİ

Yazan : **Habil Âdem PELİSTER**

— 3 —

Niçin, bugünkü vaziyete düştük?

İSTİKLÂL harbi, (Mondros) mütarekesinden sonra akla gelen bir hareket değildi. Belki :

— "Bana millet değil, istiklâl lâzım!„

Diyen "esbak dâhi„ lerden Enver paşanın temsil ettiği iktidar zihniyetine karşı yapılmış bir halk kıyamıydı. Zaten, Birinci Büyük Dünya Harbinden önce neşrettiğim "Anadoluda Türkiye yaşıyacak mı?„ kitabımda da böyle bir halk kıyamının mukadder olduğunu, ancak böyle bir meşru ihtilâl ile halkın iktidar mevkiini ele geçirerek, kendi serbest reyine dayanan, asra uygun, millî bir devlet kurabileceğini yazmış ve müsbet delillerini de göstermiştim.

İstiklâli, yalnız mücerret bir kelime veya kendine hâs sanat zanneden İttihatcı iktidar mevkii, önümüzde beliren tehlikeleri önleyecek iktidarda değildi ve olamazdı. İngiltere ise, Paris muahedesinden sonraki tecrübelerinden anlamıştı ki, Türkiyenin Rusyaya karşı durabilmesi için, asrın bilgisine sahip bir hükûmet lâzımdı. Rus Çarlığı ise, Akdenize inmek istiyordu. İngilterenin başına geçtiği Avrupa (koalisyon)u, Rus istilâsına karşı Anadoluyu milletler arası bir müstemleke haline koymak ve Adalardenizinde de eski Bizans İmparatorluğunu kurmak kararını vermişti. Bu suretle, Rus yayılması önlenecekti!

O kitapta yazılıdır : Bu karar, tatbik edilmeğe başladığı gün, Anadoluda millî kıyam olacak, iktidar mevkii de milletin eline geçecek ve bu millî harekete karşı da ne İstanbuldaki iktidar mevkii, ne de Avrupa müstemlekecileri birşey yapabileceklerdi. Çünkü iktidar mevkii, halkın eline geçince, "istiklâl„ in mânası da değişiyordu. Mücerret devlet istiklâli yerine fertlerin istiklâli geliyordu. İstiklâllerini eline alan bu fertlerin hepsi de akilleriyle, kollariyle büyük işin başına geçiyorlardı!

Millî istiklâlin açıkça mânası :

"Bir milleti teşkil eden fertlerin siyasî haklara ve insanlık haklarına tam olarak sahip olması, vasiye muhtaç bulunmaması, vesayet felâketine düşenlere de ağız açtırmamasıdır. Ancak, böyle fertlerden mürekkep millete mustakil millet ismi verilir ve onun tam istiklâle malik bir devleti olur!„

Mademki, ecnebi bir devletin istilâ endüsiyle getirdiği idareciler yoktur, mademki, halkın içinden çıkan idarecilerden ibaret bir vasiler zümresi ile karşı karşıyayız, kendi millî kültürümüzün hayat, idare, devlet, kanun fikirleriyle idare olunuyoruz, demektir. Eğer bu vesayet (profesyonel)lerinin fikirleri, başına geçtikleri millette olmasaydı, bu fikirlerini ortaya çıkaramazlardı. İçtimaî inkilâp, dinî inkilâp ve siyasî inkilâp dediğimiz her hareket, hariçten alınmış bir yepyeni fikrin "cebir„ le kabul ettirilmesi demek değildir. Bir milleti teşkil eden fertlerin çokluğunda yaşayan ve henüz bir şekil alınamış olan fikir ve hislerin harekete geçmeleri, kendilerine uygun yeni bir idare, iş ve yaşayış tarzı bulmalarından ibarettir. Kendi hayatına ve menfaatına taallûk eden işlerde rey sahibi olmak ve insan haklarından faidelenmek fikri ise, dünyada insan aklının meydana çıktığı gündenberi, her insanda vardır ve aynıdır. Eğer böyle olmasaydı, on binde 9999 cahil olan iki asır evvelki Birleşik Amerikada serbest reye dayanan demokrasi idaresi ne kurulur, ne de, hemen hemen beş on bin okur yazardan mâdası cahil ve paçavralar içinde yaşayan eski fransızların Büyük İhtilâli ile kurulmuş Avrupa demokrasisine rastlanırdı?

İstiklâl harbindeki Türkiye halkı, bu birkaç asır evvelki milletlerden de üstün bir kültüre malikti. Esasen, hiç bir millet, kendi içinden yetişen insanların siyasî vesayetine muhtaç olamaz. Böyle bir iddia, ortaya bile sürülemez. Hattâ Asyalı (satrab) lar bile ilâhlardan birinin neslinden gelmek iddiasını öne sürmeyince, birer ferdi oldukları insanların bilgilerinden daha yüksek bir bilgi ile vasilik hakkına malik olduklarını söyleyememişlerdir! O zamanki cahil amerikalıların başına geçen ve bir İstiklâl Harbini idare eden (Vaşington), vesayet iddia sı değil, üç defa reisicumhur seçilmek mânasına gelen "Treeterm„ i bile reddetmiş, kaydıhayat şartiyle cumhurreisliğinin de bir hükümdarlıktan başka birşey olmadığını, İngiliz İmparatorluğuna karşı yapılan İstiklâl Harbinin gayesine uygun düşmediğini belirtmişti. (Psikopat) bir adam olan (Napolyon) un macerası ise, hem Fransayı yıkmış, hem de kendi felâketiyle neticelenmişti. O zamanki cahil Fransız halkı, yine idareyi eline almıştı. Nitekim, Türkiyede görülmüştü: Halk, idareyi eline alınca, idare başına emniyet ettiği hükûmeti getirmiş hakikaten de tarihî serbest fikirli insanlardan mürekkep Millet Meclisi ile de millî bir kontrol kurmuş, ilk gayesine erişmişti.

Bu gaye, kendi siyasî istiklâliydi Ancak bu istiklâl sayesinde emniyet ettiği hükûmeti ile ihtilâf haline düşmezdi. Halbuki, Serbest Fırka ve Demokrat Fırka hareketlerinde görüyoruz ve bugüne kadar iktidar mevkiini ellerinde tutanlar da itiraf ediyorlar ki, "Millî İstiklâl„ , yine Enver paşanın kitabına göre ele alınmıştı. Şimdi de "istiyoruz da millete geri veriyoruz„ dedikleri vatandaş hakları, İstiklâl Muharebesinin temel taşı olan söz, yazı ve ses serbestisi de "eskimesin de, bir Erim şalı içinde muhafazada kalsın!„ gibi bir hüsnüniyetle vatandaşlardan - şüphesiz kanunlarla - alınmıştı.

Bugün, "ne kadar geri kalmışız„ diye bağıranlar, yirmi beş senedir, kendilerine söylenen ve asırlardır bu memlekette yazıla yazıla bellibaşlı fikir haline gelen, bu, söz, yazı hürriyetine el uzatmasalardı, bu millet de her işini düzenine koymuş olurdu. Çünkü, kendi işini, kendisinden daha iyi de kimse bilemezdi ve tedbirini de bulamazdı. Şükür ki, halkda da kayıtsızlık başlamamıştı. Senirkent faciasında misalini gördüğümüz bu takriri sükût idaresi, Serbest Fırka ve Demokrat Fırka hamlelerinde şahidi olduğumuz köylü akıl-selimini yolundan çıkaramamıştı. Milletin prensip ve ideal sahibi münevverleri ise, hiç bir zaman baş eğmemişlerdi. Serbest Fırka zamanında olduğu gibi, Demokrat Fırka hareketinin önünde de hemen hemen bütün münevverlerimizi görmekteyiz. İstiklâl Harbini tahakkuk ettirmek maksadiyle dünya müslümanları tarafından Türk milleti hayrına vakfedilmiş olup Halk Fırkası eline geçmiş olan paralarla idare ettikleri gazetelerindeki kadrolardan anlaşılıyor ki, hem şaşılacak bir azlıktırlar, hem de ne millete hitab etmesini biliyorlar ve ne de müdafaa edilecek bir prensip ve idealleri vardır. Bunun içindir ki, gazetelerini kimse okumuyor ve okunmaz da... Yalnız bu delil, bulundukları feci vaziyetin bariz misali değil de, nedir?

Köylüye kadar kök salmış olan bu halk cephesine ve münevverlerin bu zindeliğine rağmen, nasıl oldu, bu takriri sükût idaresi, bu kadar yıl sürebildi?

Bu meseledeki "icmaı ümmet„ polis selâhiyet ve antidemokratik kanunlariyle bu idarenin devam edebilmiş olması merkezindedir. Fakat, ortada hiç bir kanun yoktur ki, bu memlekette başka fırka kurulmıyacak, muhalefet eden gazete çıkmıyacak, bizden başka türlü düşünenler de yazı yazmıyacak, polis ve nahiye müdürleri vasıtasiyle neşirden evvel matbaalardaki kitaplar toplanacak ve matbaacılardan "neşredersem, bilerek cürüm işledim!„ taahhütnamesi alınacak gibi maddeleri bulunsun... Bunlara iftira ve cürüm isnadı gibi iki tehlikeli silâhı da ilâve ederseniz, bu memleket münevverlerinden bazılarının niçin sustuklarını anlar, her ne pahasına olursa olsun, prensip ve idealleriyle yaşamak isteyenlerin de başlarına nelerin gelmek ihtimali olduğunu tasavvur edebilirsiniz. Bu, hakikaten bir faciadır! Madde tayini suretiyle barut inhisarından başlıyarak, bugüne kadar yazdığım ve daha çok yazacağım mevzular, lûtfen bahşeyledikleri bu günkü söz ve yazı hürriyeti devrinde aklıma gelen fikirler değildir. Yirmi beş senedir, bugünkü iktidar mevkiine karşı yazdıklarımın bir devamıdır. Yüzden fazla kitapla müdafaa ettiğim "asrın bilgisine uygun millî halk devleti, tipidir ki, gayesi her ferde en çok mümkün hayat saadetini temin„ den ibaretti.

Fakat, bilgi ve ihtisasın geçmez bir akça gibi sürüldüğünü, insan hürriyeti haklarının birer birer vatandaşlardan alındığını, her ne vasıta ile olursa olsun, "servet idiharı„ zihniyetinin de cemiyet bünyesinde ahlâkî bir kıymet gibi yer almakta olduğunu görünce, söz ve yaziyle tenkide başlamıştım. O zamanki başvekil İsmet Paşa, "bu sistematik neşriyatın on dört makalesine hiçbir hükûmet mukavemet edemez„ cevabını vermekle iktifa etmişti. Siirt mebusu Mahmut Bey de "Millet„ gazetesinde, "Bu muhalefeti idare eden perde arkasındaki adamın kim olduğunu biliyoruz. O, istediği kadar perde arkasında kalsın. Perdeyi çeker, onu meydana çıkarırız„ tehdidini savvrmaktan başka bir şey söylemiyordu. Çünkü, müdafaa edecek bir tezi yoktu. Nihayet, Serbest Fırka zamanında lûtfedilmiş olan bu birinci söz ve yazı hürriyeti devri de kapandı. Yalnız, sahiplerinin müşterek imzaları altında o zamanki başvekile yazdıkları ; "Biz, hata işlemişiz. Yanıldığımızı itiraf ediyoruz, bizi affediniz„ gibi bir günah çıkarma vesikasiyle "Son Posta„ yakayı sıyırdı. "Partiler„ de, "adalet„ de kapatıldı, gitti.

Fakat, bundan sonra benim başıma neler geldi?

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ

1947 - S - 820

SON ÇEYREK ASRIN MUHASEBESİ

Yazan: **Habil Âdem PELİSTER**

— 4 —

Yirmi senelik belâ

«— Süründürüyoruz ya! Ko, olmasın! Böyle sürünsün, dursun!»

Yunus Nadi, hâlâ sağ olan Ödemişli Ammigil torunu Muammer Cahid'e böyle söylemişti. Aklıllarınca, Musa'larını Tih sahrasına sürdürmüş, ıssız çölde aç, çıplak gezdiriyorlar; kendileri de Karun hazineleri içinde dünya sefalarını sürüyorlardı. Fakat, bizim gibilere «kudret» helvası getiren Ebabil kuşları akıllarına bile gelmiyordu.

Öyle ya... Ne Barut İnhisarı dalaverecileri arasına karışmıştık, ne Belçika Bankasının kasasından para alanlar listesinde idik, ne beş yüz milyonluk şimendifer maceracılarıyla birliktik, ne Sinyüs oğlunun varisçi haleflerinden sayılırdık, ne Arslan Çimento Fabrikasının gökten inme aksiyonerlerindendik, ne Bomonti Fabrikasının İzmir, İstanbul işlerinin vasıtacıları arasında ismimiz vardı, ne hazine parasıyla alınmış beleş matbaaların sahiplerinden bulunuyorduk, ne gizli kâğıt vurgunculuğu yapıyorduk, ne yüz binlerce liralık dövizlerle Avrupaya gidip paralarına emin yerler arayanların kafilesine karışanlar arasındaydık, ne faşist İtalyanın Madellâ teşkilâtını, bilerek, bilmiyerek idare eden (oportünist)lerden bulunuyorduk, ne de siyasî nüfuz, himaye ve vasıtalığın karşılığı olan bir âtıfet piyangosunu kazananlar listesinde yer almağa tenezzül edenlerdendik!!! Evet, evet, para, apartıman, köşk, mevki temin eden, zahmetsiz; bilgi, ihtisas ve diğerperestlik istemeyen daha binlerce işlerin, işçilerin arasına karışmamıştık. Şüphesiz ki, kötü temennilerinden başka bir âkıbetimiz olamazdı.

Mareşal Fevzi Çakmak, servet sandalyalarımının taksimi âyinine iştirak etmediği, halk arasında halktan bir fert gibi insan haklarını, hürriyetini istediği için, bir dahilî düşmandı. Ya tımarhaneye gidecekti, ya darağacını boylayacaktı.

Bana da böyle bir âkıbet hazırlamak sevdasına düşmüşlerdi. Mürteci, İnkılâp düşmanı diyemiyorlardı. Filhakika, cahil diyemeyince, hain; hain diyemeyince cahil demek de müfterilik silâhlarındandı Fakat, bunları da söyleyemeyince, (Engizisyon) papasları gibi, «şûyuu, vukuundan mühiş» bir iftira atmak zilletine düşmüşlerdi: «İngiliz Entelicens Servisi'nin baş casusudur!» iftirasını ortaya çıkarmışlar, arkama da dört çeşit polisten ayrı ayrı yaverler takmışlardı.

Evet, ne bir masal söylüyorum, ne de bir efsane naklediyorum. Yalnız, emniyet müdürlüklerindeki boyumu geçen dosyalarla ve binlerce şahitlerle sabit olan bir hakikati söylüyorum. Ankara Emniyet Umum Müdürlüğünde, İstanbul Emniyet Müdürlüğünde hangi siyasî âmir, siyasî polis, yövmiyeci (endikatör) vardı ki, bu facia ile bir müddet uğraşmamış, ve daha doğrusu da, uğraştırılmamış olsun?

Bu takip usulü de pek kabaca yapılıyordu: Evimin önüne birer ikişer

Son çeyrek asrın temiz tanınmış ferdi, Mareşal Fevzi ÇAKMAK

diziliyorlar, kar, tufan altında bekliyorlar, komşulardan da sözüm ona, ipucu elde etmek için, malûmat toplamağa başlıyorlar, söz arasında da: «Casustur, takip ediyoruz.» iftirasını basarak, hem mahalledeki haysiyet ve şerefimi yıkıyorlar, hem de ailemi, akrabalarımı, dostlarımı ıztırap içinde bırakıyorlardı. Gündüzleri ise, hemen hemen bir (abluka) içinde geziyordum Her konuştuğum adamı sigaya çekiyorlar, hepsine de, «kendisine, sakın birşey söylemeyiniz, yanarsınız!» cümlesindeki korkuyu aşılıyorlardı. Bir gün, dostlarımdan avukat İrfan Emin, bana heyecanla dedi ki:

— «Birinci Şubeden iki komiser, Habil'le sık sık ne konuşuyorsunuz; biz onu takip ediyoruz» dediler. Aramızda bir anlaşma yapalım. Eğer bir şey sorarlarsa, şu dâvayı gö şüyorduk, diyelim.

Fakat, herkes de onun gibi sur değildi. Akrabalar, tanıdıklar dostlar, matbaacılar, kitapcılar, hâ müstecirler ve günlük tanıdık bile benden uzaklaşıyorlar, ben onlardan ayrılıyordum Korkunç yalnızlığa gidiyordum!

Bu vaziyeti, olduğu gibi kabul ecek kadar cesur olmasaydık, İttihâcılar, İtilâfcılar ve Mütarekeciler virlerinde de siyasette maruz kaldığ bu muamelelerden kurtulmak yolun mutlak sükût ve düşünmekten, bir bilmekten, bilinen şeyi söylemekt her şeyden feragat olduğuna h meder, ya «hınk deyiciler veya m dahlar» sırasında yer alır, şeytan âleminin zadegânlarından birisi de bilirdik. Fakat, bu,(Galile)gibi elden miyor, ne her şeye hayır diyebiliyor, de işleyen kafanın işlemediğini söyli biliyorduk. Fakat, benden gayrıları Türkiye Cumhuriyetinin bütün tes lâtında pek yüksek mevkilerdeki dö beş yüz kadar yakınlarıma bir za dokunmasından ürküyordum. Kardlerim de dahil olmak üzere, hepsi görüşmeyi, mektuplaşmayı, ha yolda selâmı bile kesmek mecburi tinde kalmıştım Çünkü, bu ka sistematik siyasî takibin ister is mez, birçok yalan yanlış raporla meselelere, tahsisatından faydalanm için de düzmece vakalara yol a çağı, anlaşılmaz bir şey değildi. çıkmaz yolu kapatmak için, y veçheli bir Kadriye hanım veya Ali Saip dâvası düzmekten ba çareleri de kalmamıştı!

Bu, bir günlük, beş günlük me le değil, on beş senelik belâ idi. nız) hakikaten de Hâlikten gelir içimden gelen enerjiyi kurutarmıy lardı. Kitaplarımı, basılmamış y larımı neşrettirmemek için her ted almışlardı. Bir nahiye müdürü, H nütabiat matbaaası sahibi Salih kitabımı tab'etmemek taahhütnam ahyor, başkaları da emirler veriy imza topluyordu. Meslekten b menetmişlerdi. Cemiyetle alâkamı k meğe uğraşıyorlardı. Elimdeki para bitmiş, tükenmişti. Hakikaten de va yet, fecaat halini alıyordu. Fak faaliyetime yine engel olamıyorlar Bu sıralarda idi ki, Abdülhan devrinden kalma bir dostum Avukat Halil Yaverin imzasını ku

(Devamı 16 da

Habil Âdem, kaleme aldığı bu müthiş tetkikinin en canlı safhasına bu yazısından itibaren girmiş bulunuyor!

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ

1947 . 5 . 810

MASONLUK

(Masonluk) isimli eserinden : **Cevat Rifat**

Saf ve temiz insanlığın huzur ve saadetine, necabet ve asaletine düşman olarak «hürriyet, müsavat, uhuvvet» düsturu ve sahte bir umumî sulh teranesiyle rahatımızı kaçıran, keyfimizi bozan ve beşeriyeti kendi uğruna felâketten felâkete sürükleyen farmasonluğun nihayet bir Yahudi oyuncağı olduğuda apaşikâr meydandadır.

Yahudilikle komünizma ve komünizmayla Masonluk arasındaki sıkı rabıta ve müşabeheti sezenler, bu kitaptaki yazılarla, bunların hepsinin de Yahudi kafasından çıktığını ve Yahudilerin emriyle hareket edildiğini açıkça görmüşlerdir.

Masonluğun önümüze açılan esrarı şu birkaç noktada hülâsa edilebilir :

Masonlar milliyet, yurt, din. asalet, aile ve ordunun bîaman düşmanıdırlar.

Masonlar insanlığın en asil ve hattâ en asri duygularından olan milliyetperverliğin can hasmıdırlar.

Milletlerin mevcudiyet göstermesi için kuvvetli ve silâhlı bulunmaları ve bunun da muntazam ordu ve şiddetli disiplinle kaim olduğu, basit hakikatlerden iken, Masonlar, orduya, disipline ve silâh arkadaşlığına düşmandırlar.

Hattâ bu maksatlarına erişmek için 1901 de Fransada Harbiye Nezareti makamına getirdikleri General (Andre) nin muvafakat ve vasıtasiyle Mason localarına Fransız Ordusu zabitlerinin dinî, millî ve siyasi meyilleri hakkında gizli surette malûmat toplattırmışlardır. Bu meyanda karı ve kocanın gayet mahrem esrariyle çocuklarının terbiyesi ve dostlar gibi aile sırları da toplanmış, bunlar için ayrı fişler yapılmıştı. Harbiye Nazırı General (Andre) de nakil ve tayinlerle vazifeden ihraç muamelelerini, bu fişe göre yapmıştı.

Bilâhare «Solmer» ünvanı altında bir «Mason Zabitleri Cemiyeti» teşkil edilmiş ve bu cemiyet o zaman tamamiyle bir jurnalcılık bürosu mahiyetini almıştı. Bunların hazırladığı fişler (meşriki âzam) kitabetine gönderilerek oradan da Harbiye Nazırının hususi kalem müdürüne verilir ve böylece de Masonluğa aykırı (eleman)lar bertaraf edilirdi.

Bu kepazelik 1901 den 1904 e kadar devam etmiş ve lâakal yirmi beş bin zabitin istikbalini baltalamıştı.

Bu rezaleti 28 teşrinievvel 1904 Fransız Parlâmentosunda teşrih ederek Masonluğun ve Harbiye Nazırı General (Andre) nin yaptıklarını ortaya döken mebus (Giyyo dö Vilnef) buna dair vesaiki (meşriki âzam) kitabından aldığını söylemiş ve iskandal o zamanlar Fransada ve bütün dünyada (*Affaire des fiches*) namiyle büyük dedikoduları mucip olmuştu.

İşte bu kadar korkunç ve bu kadar millet ve vatan düşmanı bir teşekkülü artık ebediyen diriltmemek, Türk çocuklarına düşen en büyük vazifedir

(*Baştarafı 13 de*)

narak, «Nereye gidiyorsun, Türkiye?», «İçimizdeki tarihî düşmanlar», «Tevfik Rüşdünün Bulgarlık siyaseti», «Trakyamıza iskân edilmek istenilen Gagavuz Bulgarlar», «Faşit İtalyanın Türkiyedeki casus teşkilâtı» gibi kitaplar yazıyor, tab'ettiriyordum. Türkiye nin bütün siyasî ve idarî mahfellerine dağıttıktan sonra da artakalanlarını polis toplayabiliyor, bazan de Vekiller Heyeti karariyle «kalmayanlar» toplattırılıyordu. Aynı zamanda, siyasî, idarî bazı mühim işler hakkında da, hem o zamanki Başvekil İsmet Paşaya, hem de alâkadar başka makamlara gönderilen müsbet vesikalar ve salim muhakemelere müstenit lâyihalar da dillere destan olmuştu. Polis idaresinin (terör) üne karşı, memleketin ve milletin hak ve menfaatlerine mugayir olarak yapılan ve yaptırılan işlerin önlenmesi mantığında mündemiç (terör), mukabil hücuma geçirilmişti. Bu, hayırla şerrin mücadelesiydi. Hürmüz, Ehrimen'e mağlûp olamazdı!

Ne bu sayfalar ve ne de zamanın nezaketi fazla tafsilâta müsait değil. Ancak, söyleyebilirim ki, «menvii zamir»lerine tam bir teşhis konmuş, kendi bünyelerinde bu marazlarını da (sterilize) etmeğe muvaffak olunmuştu. Devran, yine o devrandı. Yalnız, diş geçiremiyorlardı. Geçiremiyeceklerdi. Netekim, geçiremediler!

Filhakika, iftiranın katmerlisine de başvurmuyor değillerdi. Bir aralık (Entelicens Servis) liğe, İtalyancılık markasını da takmışlardı. Samimiyet, selâmeti doğurur, derler a. öyle olmuştu. Tesadüfen öğrendiğim bir hâdiseden, Türkiyedeki faşist İtalyan casusu teşkilâtının kendi muhitlerinde yerleştiğini, Emniyet Umum Müdürlüğünün gözü önünde de Tekirdağından itibaren Garbî ve Cenubugarbî Anadolunun her şehrindeki tesisatı ile faaliyette bulunduğunu meydana çıkarınca, Mareşal Fevzi Çakmağın ısrarıyla, başıma belâ olan Emniyet Umum Müdürünü atmışlar, İstanbuldaki mahfuz yuvayı kapatmışlar, İtalyan teşkilâtının köküne de kibrit suyu dökmüşlerdi. Fakat, dostlarını ve memurlarını, tecziye değil, «Belçika Bankası ve şimendifer partisi» işinde olduğu gibi daha mühim makamlara geçirmişlerdi.

(Hitler) devri gelince, o zamanki mebuslardan Kâzım Nami'yi görmüştüm :

— E, dedim. Artık, (Entelicens servis)le birleştiler. Yakayı kurtardım, değil mi?

Dostumuz, kıs kıs güldü, yürüdü. Haklıydı. Çünkü, (Hitler) iktidar mevkiini eline alınca, «büyük bir millet, böyle yaparsa, ben, nasıl başka türlü hareket ederim.» diyen vekil, ben değildim, amma, (Hitler) ci, sonra da (Hitler) in bilmem necisi, benden başka kim olabilirdi? «(Hitler) cilerin ırk nazariyesi» muharriri, Berlin'de bir numaralı Alman ırkı düşmanıydı. Ne (Gemişke) nin semahat listesinde ismimiz vardı, ne de (Von Papen) in altın torbasına el sallamışlar meyanında bulunuyorduk. Fakat, böyle bir dosya tertip edilmiş, eski işe başlanmıştı. (Entelicens servis) iftirası öldüyse, yenisi de doğmaz değil ya... Yalnız, (Buşer) çetesini kimlerin idare ettiğini meydana çıkarttıktan, Cumhuriyet gazetesinde de usta çırak gibi baba-oğul tarafından «İngiliz siyasetinden vazgeçmek, Kafkas dağlarına dayanan Almanlarla birleşmek» gibi macera teklifcilerinin kimler olduklarını, kendi yazılariyle tesbit ettirdikten sonra, müfterilerin vaziyetleri de sarsılmıştı. Belki de bir komünist dosyası tertip etmek zorunda kalmışlardı!

Bir gün, dostum Vâlâ Nureddin, müteessirane :

— Seni, mahvettiler!

Demişti.

Doğrudur : Kara, kızıl, beyaz, yeşil ve hâki renklerdeki sağ, sol diktatoralarını reddeden, bunların ideolocyalarını tenkit eyleyen ve insan haklarını müdafaadan yılmıyan Türkiyenin yüz kitap müellifini, onbeş yirmi sene, bir polis (terör)ü altında yaşata yaşata, sesini, sözünü, yazısını kesmişler, mahvetmişlerdi!

Acaba, bu plânın mürettebleri kimlerdi?

Siyasi Şube Müdürlerinden birisi, bir dostuma demişti ki :

— Biz de birşeyi olmadığını biliyoruz. Mademki, on senedir, bir gün kendisine bir sual sorulacak madde tesbit edilememiştir ; o halde, kendisine isnad olunan maddelerle bir alâsı da yok, demektir. Fakat, emir, bâlâdan, «zevatı âliye» den geliyor, zevatı âliyeden...

Nihayet, bir polis müdürüyle aramızda geçen bir hadiseden sonra, bu «zevatı âliye» nin de kimler oldukları meydana çıkmıştı.

Habil Âdem PELİSTER

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ

1948 S-81

SON ÇEYREK ASRIN MUHASEBESİ

Yazan: Habil Âdem PELİSTER

— 5 —

Zevatı âliye...

BİR yaz akşamıydı.

Birinci Dünya Harbinde, Sivasta, jandarma yüzbaşısı iken tanıdığım emekli jandarma Miralayı, dostumuz Salih Zeki ile karşılaştık. Hatıralarda Sivas dostluğu da vardı. Moda gazinosunda oturduk. (Spiritüel) bir adamdı. Her zamanki devrin simalarını, sözleriyle, şiveleriyle, tavırlarıyla nakletmesini sever, bir resmi geçit yaptırırdı. Şüphesiz ki, çizmeden yukarı da çıkmıyordu.

Dört beş saat süren bu lâtifeler arasında, firarî Sinyüsoğlunun Arslan Çimentodaki hisselerinden mi, Bomonti Fabrikasındaki alâkasından mı, Serbest Fırkanın meydana çıkmasına sebebiyet vermiş olan meşhur Barut İnhisarı işlerinden mi söz geçmişti, pek hatırlayamıyorum. Fakat, o zamanki mecmualardan birinde neşrolunan bu gibi işlerden biriydi...

Bir gün sonra, Salih Zekiye Köprüde rastladım:

«— Haberin olsun, beni, çağırdılar. Münker - Nekir sualleri sordular: Ne söyledi bunu da söyledi mi, buna da söyledi mi, gibi sözlerle de yok yere başıma belâ getirtmek istediler. Fakat, olandan, bitenden başka bir şey söyletemediler. Yalnız, sana «hakaret etmek» ihtimalleri var, ona göre hareket et!

Dedi ve bir daha da görünmez, oldu.

«Hakaret etmek» kelimesinin mânasını bilmeyenlerden değildim. Bu gibi «dost irşat» ları, günlük işlerdendi. Hakkımda kime ne söyleseler, ne sorsalar, bu zatlar, bana gelip söylüyorlardı. Yalnız, esmayı başa sıçratmamak için, münasebeti kesiyorlardı. Görünmez hak, hukuk ordusu, benimle, benim gibilerle, bütün digerperest insanlarla beraberdi. Vaziyeti, dostum Avukat Halil Yaver'e anlatmış, mukabil bir müdafaa cephesi almıştık! Çünkü, yine bir şeyler hazırlıyorlardı!

İki gün geçmedi, iki sivil memur yolumu kesti:

— Polis Müdürü Fehmi bey, seni istiyor!

dediler. Beraberce müdüriyete gittik. Sarayda imiş. Telefon edildi. Beni Birinci Şube şeflerinden Sadullah ve Kemalin bulundukları bir odaya aldılar. Kemali, tanırdım:

— Ne var?

— Bizde bir evrakın yok!

Cevabını verdi ve gülümsedi. Bu evraksız derdest ve bu gülümseme, iyi alâmetlerden değildi. Fakat, vaziyeti düşünmeğe vakit kalmadan:

— Müdür, seni istiyor!

Dediler. Yine bir polis önde, bir polis arkada huzura girdik ve yalnız kaldık:

— Otur!

Dedi. Sonra, aramızda şu muhavere geçti:

— Sen, «zevatı âliye» hakkında söz söylüyormuşsun!

— Bu gibi şeyleri, burada münakaşa etmek istemem. Zaten edilemez!

— Sana, bu kadar söylüyorum: Bir daha karşılaşmıyalım. Hem senin için, hem de benim için iyi olmaz. Sen, benim burada ne yaptığımı biliyor musun?

— Hiç bilmez olur muyum!

Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, «Eti senin, kemiği benim!» misali, İstanbulluları, bazı polis müdürlerine teslim ettikten sonra, neler yapılmazdı? Bazan da, polis müdürleri, sözde samimî görünen arkadaşları tarafından iğfal olunur, haberleri olmaksızın, kendileri için, hiç de arzu etmedikleri vaziyetlerle karşılaşırlardı: Büyük Yeni Han Odabaşısı Salih Baba faciası gibi!

Bu polis müdürü, vaziyeti kavrıyacak iktidar ve kabiliyetteydi. Hiç olmazsa, «ben istersem kanun çıkartır, şöyle yaparım, böyle yaparım!» diyecek kadar kendisinde Büyük Millet Meclisi, Devlet Reisi gibi kanun vazı selâhiyetleri bulunduğuna inananlardan, karşısındaki adamları hiçe sayarak, bu kadar açık bir haksızlığa âlet olmak isteyenlerden değildi.

Bu ihtar, bu kadarla geçmişti. Ben de «zevatı âliye» nin kimlere ait bir asalet unvanı olduğunun farkına varmış, gibiydim. Çünkü, polis müdürünün harîmindeki «zevatı âliye» sözlerinin Siyasi Şube Şefinin lisanında, başka, müdürünün lisanında başka mânalar taşımaması, başka başka şahıslara münhasır bulunmalarını imkân haricinde bırakıyordu.

Yalnız, Dahiliye Vekilinin haberi olmaksızın, bu «zevatı âliye», nasıl oluyordu da siyasî zabıta teşkilâtına emirler verebiliyordu?

Evet, düşünüyorum: Sahte dindarların, sahte dinsizlerin, gizli hurafecilerin, gizli Bolşeviklerin elele vererek, jurnallar düzdüklerini, bu jurnalları da oraya, buraya gönderdiklerini, bunların da fırsatçı «zevatı âliye» tarafından tedhiş vasıtası olarak kullanıldığını bilmiyor, değildim. Ancak, bu jurnalcı müfteriler, bu «zevatı âliye»nin kimler olduklarını, en yüksek siyasî emniyet âmirlerine emir verecek kadar nüfuz sahibi olduklarını, nasıl bilirler, nasıl böyle bir hüküm verebilirlerdi?

Bir iki müsbet vaka ile sabittir ki, ne devlet reisi böyle diliyordu, ne de kabine reisi böyle istiyordu.

Yunus Nadi, bugünlerde eski dostları tarafından, kendilerine komünistlik, siyonistlik isnad olunan o zamanki dostlariyle, aleyhime malûm dâvasını açmaktan başka birşey yapamıyacağını öğrendikten önce, hükûmet reisine müracaat etmiş, kimbilir hangi zaviyeden sebepler göstererek, karakuşî bir darbe ile hakkımdan gelmek istemişti. Fakat, kendisine mahkeme kapısı gösterilmişti. Necip Alinin tüccardan Kohenka'ya, onun da herkese söylediği:

— Biz, ona neler yapacağız, görecektir!

Lâfı malûmdur.

Ve İhsan bey plânı, Birinci Cezanın çelikten ahlâk perdesini delememişti Dâvaları, onların lehine değil, benim lehime neticelenmişti!

«Nereye gidiyorsun, Türkiye?» kitabının neşrinden sonra, Tevfik Rüştü'nün ve Şükrü Kaya'nın Devlet Reisine vaki teklifleri ise, kökünden reddolunmuş, dâva bile açamamışlardı. Filhakika, Tevfik Rüştü'nün plânı mucibince, Balkanlardaki sefirlerden bir takım beyyinesiz raporlar getirterek, siyasî bir hadise çıkartmak istemişlerdi. Fakat, hadiseler, beni teyid, onları tekzip ediyordu. Şüphesiz ki, bunlar da gönüllü düşmanlar kafilesine katılıyorlardı. «Ankara ve Avrupa siyaseti» kitabının müellifine, İngiliz casusu, «Mustafa Kemallerin kitabı» müellifine, «Suikasdcı» damgasını yapıştırmak ve bazı hüsnüniyet sahiplerini kandırabilmek için, «zevatı âliye» nin de tabaka tabaka yükseklere dayanması lâzımdı!

Bu düşmanlığın yegâne mucip sebebi ise, haset, liyakatsizlik, kültürsüzlük, tarihî hiyanet vazifesine devam hırsı, ve nihayet, sebebiyet verdikleri hafiyeciliğin fasit bir daire halinde işlemesiydi. Bugünkü Büyük Millet Meclisi Reisi Fuat Cebesoy:

«Beni tâkib ettiriyorlardı.»

dediği zaman; onu tâkip ettirenle vekâletten çekildikten sonra kendileri, tâkip veya kontrol ettirenin de aynı zihniyet olduğunu anlamamazlıktan gelmemeliyiz. Onlar için, zaman, az geldi, zararsız geçti. Benim için ise, yirmi senelik belâ oldu.

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ

SON ÇEYREK ASRIN MUHASEBESİ

Yazan : Habil Âdem PELİSTER

— 6 —

Yanlarına kâr kalınca...

NE, o, dileyordu, ne, bu, istiyordu! Ne, kanunlarımızda yeri vardı, ne de ahlâkî telâkkimize uyuyordu. Fakat, bu işler, ayrıca başka işler de, korkusuz, pervasız böylece yapılıyordu. Bu idare tarzı, kökü tarihimize dayanan eski bir gelenekti. Her iktidar mevkii, her türlü şüpheden azade hüsnüniyetine rağmen, devlet ve kanun işlerini eline alınca, bu idare usulü çenberine takılıyordu. Çünkü, bizdeki «devlet ve hukuk» fikirleri, beşerî olmayan bir esasa dayanıyordu. Eski İran Kisraları, bu nazariyeyi şöylece anlatırlardı: «Hürmüz, devlet ve kanunları yaratmıştır. Devlet reisi Kisra, Hürmüzün vekilidir. Kanunlar ise, Hürmüzün emirleridir. Ancak, Kisra tarafından, kullarına tebliğ olunabilirdi.» Hakikatte ise, Hürmüz, ne kanun yapardı, ne de Kisrayı vekil koymuştu. Fakat, Asyada kurulan eski hükûmetlerde böyle bir telâkki vardı. Çünkü, bu hükûmetlerin hepsi de, ya bir hükûmet darbesi, ya bir ihtilâl ile meydana gelmişti. Kuvvete dayanıyordu. Ancak, başka bir kuvvetle ortadan kalkabilirdi. Her devlet, iktidarı ele geçirmek için yapılan bir mücadelenin semeresiydi. Bunlar, Yunan sofistlerinden (Thrasymachos) gibi düşünüyorlardı:

«Dünyada, adalet diye birşey yoktur. Yalnız, daha kuvvetli, daha zayıf insanlar vardır. Kanun ise, hâkim olanın, mahkûm olanlara kabul ettirdiği kuvvet ve iradeden başka birşey değildir.»

Zaten, her hükûmet darbesi ve her ihtilâl de bunları emretmiyor muydu? Her İran Kisrası ve her Kisra yoldaşı, bu Yunan sofistinin safsatasiyle, kendisini haklı bulabilirdi. Fakat, bu mucip sebepleri, halka söyleyemezdi. Hürmüzün vekili rolünü oynuyordu. Olduğu gibi değil, olmadığı gibi görünüyordu. Tabiîdir ki, kendisinden de hayır beklenemezdi!

Tarihimiz, ortadadır: Bizde, hangi iktidar mevkii vardır ki, ya hükûmet darbesi veya bir ihtilâl ile ele geçirilmemiş, ele geçirildikten sonra da kendi şahsî hâkimiyetini kurmamış olsun?

Tanzimat, hukukun insan eseri olduğunu ilân etmişti, 91 meclisi, devletin de insan eseri bulunduğunu kabul eylemişti. Sonraki hareketler ise, insan tarafından doğurulmuş olan devlet ve hukuktan elde edilen faidelerin, her vatandaşa müsavi şekilde verilmesi için yapılmıştı.

Eski nesil, Hacı Bektaşi Veli mektebiyle Demokritten şunları öğrenmişti: «Tabiatte, kör ve mihaniki bir zaruret kanunu vardır. Cansız (zerre - atom) ların dönmelerinden, birleşmelerinden ve ayrılmalarından hasıl olan bir oluş içinde yaşıyoruz. Burada, ne bir tesadüf vardır, ne de bir gaye bulunur. Bunun içindir ki, bir akıl tarafından değil, hepimizin akılları tarafından idare edilirsek, tabiata uygun hareket etmiş oluruz.» Mevlâna mektebiyle de Eflâtundan öğrendikleri şunlardı: «Devlet başka bir şey, fertler de başka birer şey değillerdir. Bunlar, bir uzviyettir. Tek tarafları yoktur. Bunun içindir

İlk muhalefet mebuslarından Hüseyin Avni

ki, eğer devlet, fertlerin hukuklarını tanımayacak bir şekil alırsa, tek taraflı olur. Buna müstebit devlet ismi verilir. İster zenginlere dayansın, ister fakirlerin eseri olsun, ister ismi krallık, ister cumhuriyet olsun, hepsi de aynı istipdat idaresinin mümessilidir. Böyle bir devlet ise, müstebit ve köle ruhlu insanları yetiştirir. Müstebit, elinden iktidarı kaybedince, derhal köle olmağı kabul eder. Kölelerden biri de iktidarı eline geçirince, derhal müstebit kesilir. Çünkü, her zaman, bir hükûmet darbesi, bir ihtilâl tehlikesi içinde yaşamağa mahkûmdur. Böyle bir yolun yolcusu olan her demokrasi, daima bir istipdat idaresine döner.» Yeni nesil ise, Namık Kemal mektebinden Fransız ihtilâlini öğrenmişti. Bu ihtilâlin edebiyat, felsefe ve tarihini okuya okuya büyümüş, harekete geçmişti. Sonra, bu devlet ve hukuk fikrinin tatbik olduğu Avrupa ve Amerika mekteplerinde yetişmiş, bu fikrin amelî şekillerini görmüş insanlarımız da boldu.

Nasıl olur ki, bütün bu hakikatleri, dilimizle ikrar, amelimizle inkâr ediyor, tek partili, daha doğrusu, söyledikleri gibi, tek akıllı devlet kuruyor, böyle bir devletin hukukunu da tedvin edilebiliyorduk. Falih Rıfkı'ya: «Mademki, kanunu yapanlar biziz, yarın, istediğimiz kanunu da yapabiliriz» cümlesini yazdıran iktidar mevkii, kanunun, tabiî insan hakları haricinde yapılamayacağı iddiasiyle iktidar mevkiine gelmişti. Fakat, iktidarı eline geçirince, iktidar mevkiinde kalabilmek için, her istediği kanunu yapabileceğine hükmediyor, bununla amel ediyordu. Eflâtun'nn dediği gibi, hangi yoldan gelmiş ise, o yoldan gideceğine, iktidarı kaybedince de köleliğe düşeceğine inanıyordu! Çünkü, tarihimiz de böyle geçmişti. İktidar mevkii değiştikçe, yerine geçtiği iktidar zümresini, bütün kadrosiyle ortadan kaldırıyordu. Zira, böyle bir akibete de lâyık olmuşlardı. Hattâ, aynı iktidar mevkiinin reisleri arasındaki ihtilâflarda bile, mağlûp olan reis, nikbete mahkûmdu. Eski tarafdarlarını da kaybederdi. Halk Fırkası Reisi, Başvekil İsmet paşayı istifaya mecbur ettiği zaman, Serbest Fırka devrindeki kabadayılardan hiç birisi, ne İstanbuldaki «teşyi»ciler ve ne de Ankaradaki «istikbalci»ler arasında görünebilmişti. Şükrü Kaya, mevkiini kaybettiği gün, yetiştirdiği polis çenberinin içine düşeceğini düşünemiyenlerden olamazdı. General Ali Fuat Cebesoy'u takip ettirenlerin de akıllarından neler geçtiği, nelerin geçmesi ihtimal dahilinde olduğu bilinemez; ama, her halde, o kadar rahatta olmasalar gerek.. Bu fasid daire, bu fasid idareden başka bir usul ile işleyemezdi ve eskileri gibi sukuta mahkûmdu. Alâkadarlarına nikbet mukadderdi.

Yalnız bizim tarihimiz değil, dünya tarihi gösteriyor ki, böyle idareler, daha fazla tutunabilmek için, ilk günlerdeki hüsnüniyetlerini kaybederler. Çünkü, daima, bir hükûmet darbesi, bir ihtilâl korkusu içinde yaşarlar. Her şeyden önce, bu tehlikeyi önleyecek polis teşkilâtı, bu teşkilâtı işleten kanunlar ve her şeyi, yalnız

(Devamı 16 da)

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ

Delinin gördüğü hakikate bakın!!!

Aşağıdaki derme çatma ve her tarafı yıkık dökük manzume, Bakırköyü hastahanesinde, ismini mahfuz tuttuğumuz bir deliye aittir. Bir delinin bile ruh menşurunda en ıstıraplı akisleri doğuran içtimaî meselemizin, artık akıllılara veya akıllı geçinenlere ne ilham etmesi lâzımgeldiğini, gelin siz, (Gülebilsek) sayfası üzerinde teemmül edin! Bir akıllıya ait olsaydı hiç de fevkalâdeliği olmayacak olan bu manzumenin bir deliye ait oluşudur ki, hadiseyi misilsiz kılıyor ve hassas insanların niçin ve nasıl timarhanelik oldukları hakkında bir fikir verebiliyor:

Bozuk kafalar akıllıyı akılsız görürler.
Allahın emirlerini asılsız görürler.
Küfre batarlar, haklıyı haksız görürler.
Hakla bâtılı ayıramaz o fikirsiz kafalar;
Haktan ipini çözmüş o ustalar ve kalfalar.

Hak, adalet dâvasını isyan görürler;
Hak sözü, doğru lâfı hezeyan görüler;
Ateş saçan cehennemi ihsan görürler.

. . . . . .

İşi düşenleri Marko paşa'ya yollarlar,
Aleyhte evrak düzüp allarlar ve pullarlar.
Gücü yetmeyenleri kazlar gibi yolarlar.

. . . . . .

En sağlam vücudu hasta görürler,
İnatlarından, çırağı usta görürler;
Tezeğe bakarlar, pasta görürler.

. . . . . .

Gücü yetenler horozdur, yetmeyenler tavuk;
Kuvvetlinin etrafında bir sürü dalkavuk.
İltimas işleri görür, hem de ne çabuk!

. . . . . .

Sermayeleri, arsızlık, ayarsızlık, yalancılık,
Yalan, dolan, ellerde bir mancınık;
İşleri güçleri karamanyolaccılık.

. . . . . .

Doktorumuz "Mahkemi kübra„dır ey
Mazhar Osman!
Bu mahkemeye gel, artık sen de uslan!
Darılma ama, pek şaşkınmış ustan!

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

İstiskal etme bu âlemde kemalâtı,
Kemalât diye bize satma kem alâtı!

. . . . . .

(*Başlarafı 13 de*)

bir (patron)un bildiği propagandasını yapabilecek yâran şebekesini hazırlarlar. Artık, herşey, bunların elindedir. Bunlar, hizmetine girdikleri iktidarı, yavaş yavaş hizmetlerine alırlar. Sahte jurnallar, iftiralarla uydurma bir suikasd, bir hükûmet darbesi, bir ihtilâl teşebbüsü meydana çıkarırlar. Diger taraftan da har vurup harman savururlar. Ancak, bunlara mensup olanlar, idarenin baş işlerine geçebilirler. Şüphesiz ki, emirlerini de dinlemeğe mecburdurlar. Her devrimizdeki meşhur «Fehim paşa»lar da bunlardandı. Sarayların kahve ocaklarında otururlar, oralardan emir verirler, emirlerinin perde arkasından geldiğine de herkesi inandırırlardı. Halbuki, yalan söylüyorlardı. İşte, bazı devirlerde «mensubin», bazı devirlerde de «zevatı âliye» dediğimiz «siyasi zadegân» sınıfı da böylece meydana geliyordu. Esasen idare, kanun dışına çıktığı için, bunlar da kanunlara uymazlardı. Kanunsuz işleri yapanlar, mesul olmazlar, mağdurlar da mağduriyetleriyle kalır, giderlerdi! Bir hukukcunun mütalaasına ihtiyacım bulunmamasına rağmen, bu iftiralardan dolayı, Birleşmiş Milletlerin «İnsan Hakları» komisyonuna mı, mahkemeye mi, müracaat etmek gerektiğine bir türlü karar veremedim, dersem, inanınız! Kanunlar, bu gibi hakları unutmuş, galiba!.

Tevfik Fikretin:

«Kanun diye, kanun diye, kanun tepelendi!»

ittihamı, bir şair sözü değil, bir tarihin ifadesidir. Bu ittihamdan kurtulmak için, tabiî yollardan gelen bir devlet ve hukuk fikrine muhtacız. Bu tabiî yol ise, devlet ve hukukun, insan eseri olduğunu, dilimizle ikrar ettiğimiz gibi, kalbimizle de iman etmeliyiz ve amelimizle de inkârdan vazgeçmeliyiz. Bunun için, bir hükûmet darbesi, bir ihtilâl ile iktidarı ele geçirmek usulümüzü, terketmeliyiz. Eğer, bugünkü demokrasi hareketini bir hükûmet darbesi ile iktidar mevkiine getirmeyi düşünenler varsa, bunlar, tarihimizin şifa bulmaz köle ruhlu müstebitleridir. Nihayet, (Humo Mortis) daüssılacılardır. Bunlardan kaçınmalıyız. Selâmet yolu, asrın her medenî memleketinde olduğu gibi, serbest, namuşkârane bir seçim sistemiyle iktidara gelmek ve bu tarikle iktidardan çekilmek kanaatına bağlıdır. Sonra da, hiç olmazsa, bu son çeyrek asırda yapılan işleri, kanunsuzlukları, haksızlıkları, eğer varsa, irtişaları, ticareti ve servet idharını, siyaseti menfaate âlete dinenleri ve müfterileri bir millet mahkemesinden geçirmek... Bir temizlik kanununa ihtiyacımız vardır! Hiç olmazsa, bir kere, bir devirde, yanlarına kâr kalmadığı anlaşılsın ki, bizi, inkıraza kadar götürmek istidadını göstermeğe başlayan bu maraz, kurusun, gitsin!

Habil Âdem PELİSTER

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ

948 S.83

SON ÇEYREK ASRIN MUHASEBESİ

Yazan : Habil Âdem PELİSTER

— 7 —

Bu iktisadî işler, halkın refahı için mi, birkaç yüz şahsın zenginleşmesi için miydi?

ZENGİN memleketimizin fakirliğini daha fazla arttırmaya doğru tutulan idareciler rotası, yalnız bizim, bizim gibi milyonlarca vatandaşın görüşü değildir. Bugünkü Amerikan mütehassısları da aynı fikirdedir. Serbest Fırka zamanında raporu neşrolunan Avrupalı mütehassıs da aynı fikirdeydi. Fakat :

«İsviçreden bir iktisat kitabı getirtmiş. Bu kitabı okuduktan sonra, iktisadî işlerimize de bir çekidüzen verecek!»

gibi bir iddia ile vaziyete hâkim olmak isteyen bir hükûmet adamı ile, Türkçeden başka lisan bilmiyen Sadri Ethem'e :

«Ben, banka müdürü olacağım. Hangi Fransızca kitabı okumalıyım ki, bu işi becerebileyim!»

diye müracaatta bulunan diğer bir hükûmet adamının idare ettikleri iktisadî siyasetten, başka ne beklenebilirdi? Hiç olmazsa bugün, bunlardan birincisi, Amerikalı (William J. Reilly) nin «The twelve Rules for straight thinking», diğeri de (L. Hacker)in «The Triumph of Amerikan Capitalism» kitaplarını tercüme ettirip okusalar da, ne yaptıklarının farkına varsalar, ne olur?

Yolsuz memlekette yollarını yapmağa gelen Amerikalı mütehassıs diyor ki :

— «1870 tarihinden önce, Amerikada yol namında birşey yoktu. Halbuki, sizin memleketinizde beş bin sene önce yapılan yollar vardır. Bugünkü Amerika ise, bir örümcek ağı gibi yollarla örülüdür!»

Nezaketen de «sizde yol namına birşey yok» demek istiyordu. Tabiîdir ki, yol olmayınca, hiç bir iktisadî fikir de yok demekti!

Halbuki, beş bin sene evvel yolları olan bu memleket halkı, beş bin senelik bir ana medeniyet âlemiydi; iktisadî bir varlık, bir refah içinde yaşıyordu. Çünkü, binbir çeşit mahsul yetiştiren bir diyardı. Halk Fırkası, iktisadî hayatının veçhesini değiştirinceye kadar da bugünkü fakra düşmemişti.

Eski Asûr, Bâbil ve İran mahkûkleri meydandadır. Bunların birçoklarında okuyoruz ki :

«Urartu hükûmetinde - Kerkükün cenubundan Kafkasya ve Trabzon sahillerine kadar uzanan mıntıka, Dicle ve Fırat nehirleri kenarlarındaki şehirler ve kasabalar, gökteki yıldızlar kadar çoktu. Hepsi, zengindi. İnsanlarla doluydu. Her mahsul, her sanat vardı. Asûr, Bâbil ve İran hükümdarları, bu servetleri yağma ederek, üç bin sene yaşayabilmişlerdi.»

Yunanlı (Ksenofon), «On binlerin ric'ati»nde ise, Adalardenizinden Bâbile, Bâbilden de bir hattı mustakim ile Trabzon ve Trabzondan bir sahil yoliyle İstanbula kadar gelen Anadolu memleketlerinin hepsinde de mahsullü köyler, zengin köylüler ve kâh yüz elli bin İranlı askerle on bin Yunanlıyı bir günde besleyecek şehir pazarları, kâh yalnız on bin yunanlıyı bir günde besliyecek köyler olduğunu kaydetmektedir. Binlerce sene önce, böyle bir Anadolu vardı. Üç bin senelik Yunan kitaplarında okuyoruz ki, Anadoludaki (Mysia, Lydia, İonia, Caria, Pamphylia, Lycia, Cilicia, Coppadocia, Phrygia, Bithynia, Paphlagonia, Urarto) devletlerinin her birisinde muntazam birer demokratik idare, halk meclisleri, belediyeler ve hesapsız zenginin, refah ve ziraat ve sanat bilgisi vardı. Memleketimizin her mıntakasındaki çeşitli zirai mahsulleri, halkın elbiseleri, folklor ve harabeler de gösteriyor ki, dünyanın her tarafındaki insanlar, hayvan derileri giyerken, henüz hayvanlarla konuşacak derecede basit lisanları varken, Anadoluda herşey mevcuttu. Zannedilmesin ki, eski Anadolulular başka insanlardı; bugünküleri ise, sonradan gelmelerdir. (Urartu) devletinin taşlarından ve (Hitit)lerden anlaşılıyor ki, bugünkü halk da eski halktı. Kürt ve Ermeni lisanları, İranlı yağmagerlerin yadigârlarıydı.[1] İşte, böyle bir mazisi bulunan, soysuzlaşmadığı da tarihî hamleleriyle sabit olan bu milletin başına geçmek fırsatını elde edenler birkaç asırdır, bir gerileme idaresi kuruyorlardı. Her «gelen gideni aratır» ata sözünün de lisanımızda yerleşmesine kadar ileri gitmişlerdi.

Burada, bütün tarihi yazacak değiliz. Yalnız, bir çeyrek asır önceki, memleketimizin iktisadî vaziyetinden başlayarak, teslim aldıkları ve iktisadî hayatımızda teslim ettikleri iktisadî vaziyeti tetkik etmek istiyoruz : Ne vaziyetteydik, neler yapılması lâzımdı, neler yapıldı, bugün de neler yapmalıyız?

Bir çeyrek asır evvelki Türkiyenin iktisadî bünyesi, kapitalizma esasına göre işliyordu. Avrupa sermayesi, 1880 tarihine kadar da Şimalî Amerikada olduğu gibi, Türkiyeye

(Devamı 16 da)

---

[1] (Armenia) kelimesi, eski İrancadır; dağlık arazi mânasınadır. Eski İran hükümdarları, Şarki Anadoluyu işgal ettikleri zaman, bu kıt'aya bu ismi vermişlerdi. Eski Asûr, Bâbil mahkûklerinde ise, bu araziye Urartu kıralhığı denilmektedir. Buradaki halkın lisanı da ne bugünkü ermenice ve ne de kürtçe idi. Urartu devletine ait 90 adet sütündaki yazılarla da bu cihet sabittir. Ermenice ise, Cenubî İrandaki farsca bozmasıdır. Bu lisanı kullananlar, bu mıntakaya tebeir edilen Cenubî İrandaki halktır. İranlıları temsil ettikleri için, İranlılardan sonra bu mıntakaya hâkim olmuşlar, bu lisana istinaden bir hükûmet kurmuşlar, Yunanlılarla, Romalılarla ve sonra da hıristiyanlıkla münasebetleri sayesinde bugünkü ermenice teşekkül etmiş, kitaba geçmiş ve bir kısım halkın lisanı olmuştur. Bilâhere, Ermeni ismini alan bu insanlar, (Hayik) kabilesinden ibaret bir azlıktı. Böyle siyasî nüfuz sayesinde lisanlarını yapabilmişlerdi. Ermeni kelimesi, bir millet ismi değildi. Bu isimde de bir millet yoktu. Bu cihetleri, meşhur Ermeni müverrihlerinden Balıkcıyan da iki ciltlik Ermeni tarihi'nde ikrar etmek mecburiyetinde kalmıştır!

En pahalı kâğıtlar üzerine basılmış binbir broşür ve göz boyayıcı grafikle yaptıkları propagandalardan bir örnek

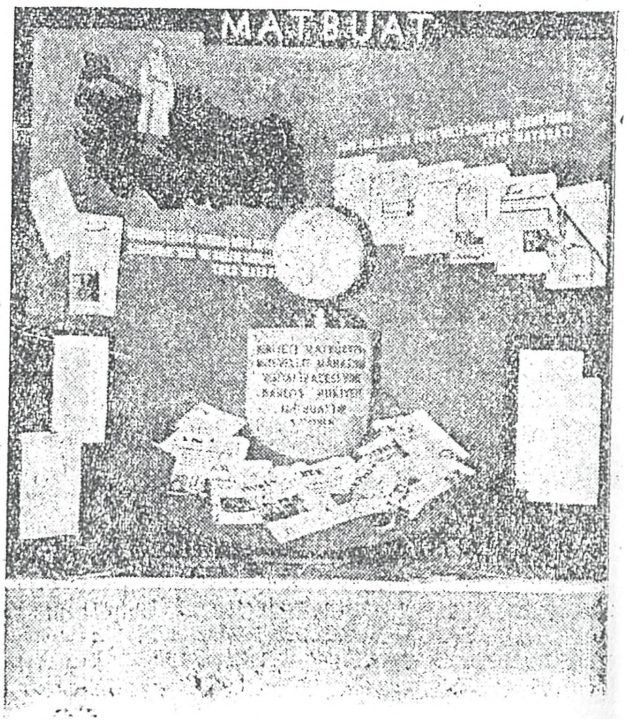

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ

GÜLEBİLİSİN

948 - 5 - 83

Hasta

Fahrettin Kerim ile bir hastası arasında şu konuşma geçiyor:

Fahrettin Kerim:

— Nasılsınız, beyefendi? Bir zamandan beri sizde tuhaf bir hal görüyorum! Beni görünce hemen kaçıveriyorsunuz! Sebebi nedir?

— Çoktan beri hasta olmadım da sizden utanıyorum!

Yüz suyu

Şuna buna yüz suyu dökerek bazı işleri yürüten bir Osmanlı zarifinin, kendisine itiraz edenlere cevabı:

— Her değirmen sel veya şelâle suyuyla dönmez ya; bu değirmen de yüz suyuyla dönüyor!

Mantık

İktidar sandalyesinden indirilen bir irtikâpçının mantığı:

— Devlet beni iktidardan indirmekle iyi etmiyor; ben kendi işimi gördüğüm kadar devletin de işini görüyordum!

Yakını görmek

Bir devlet reisine, hükûmet başına geçirdiği bir adam için şöyle dediler:

— Bu tâyininiz münasip olmadı. O adam uzağı göremez!

Devlet reisi gülümsedi:

— İyi ya, bana da yakını görecek bir adam lâzım. Bu zamana kadar başımıza ne geldiyse yakını görememekten geldi!

(*Baştaraft 13 de*)

yerleşmişti. Türkiye buğdayı, arpası, yumurtası, fındığı, fasulyesi, peyniri, cevizi, inciri, üzümü, tütünü, yapağısı, halısı; ve nihayet, üç yüz kalem tutan ihracat mallarımız, Tiryesteden Orta Avrupaya, Marsilyadan Avrupa ve Amerika sahillerindeki memleketlere, İstanbuldan da Romanya ve Rusyaya gönderiliyordu. Osmanlı Bankasının şaşmaz hesaplarına göre, memleketimizde de kırk milyon altın lira tedavüt ediyordu. Buna, on milyon altın liraya muadil gümüş de ilâve edilince, Balkan Muharebesinden sonra tedavüldeki altın liramız da elli milyonu geçiyordu. Aynı zamanda, yalnız İzmir limanına da her sene 20,000,000 Fransız altın lirası geliyor, buna da İstanbul, Mersin, Samsun, Trabzon limanlarına gelen İngiliz, Avusturya altınlarından ibaret otuz milyon altını da ilâve edince, senelik elli milyon altın liralık bir ihracat memleketi halinde bulunuyorduk. Harici pazarlarımız da rakip kabul etmez bir vaziyetteydi.

Fakat, memleketimizde başka bir servet menbaı da vardı: Avrupa sermayesi, İstanbul ve İzmir limanlarını, yalnız eski imparatorluğun değil, bütün Balkanların, Rusyanın ve Şimali Afrikanın da birer istihlâk deposu haline getirmişti. Hemen hemen üç yüz milyonluk bir istihlâk pazarına ait bütün Avrupa ihracat malları, İzmir ve İstanbuldaki depolara konuluyor, transit geçiyor, sigorta, tahmil ve tahliye, komisyon ve sermaye teminatı gibi büyük para işleri de Türkiyede yapılıyordu. Böyle mali işin idaresi için de dört yüz milyon altın liralık bir Avrupa sermayesi, ortaya sürülmüştü. Bunun içindir ki, Avrupanın bütün büyük bankaları, Türkiyede yerleşmişler, bütün sigorta şirketleri, Türkiyede ana şubeler açmışlar, tahmil ve tahliye, su verme müessesecleri kurmuşlar, bütün dünya vapur şirketleri de bizde merkezler açmışlardı. Türkiye limanlarına günde yüz gemi uğrar; yirmisi transit geçerse, sekseni de demirlerdi. Yalnız, tahmil, tahliye, su, sigorta, depo, ve komisyon olarak, senede hemen hemen kırk milyon altın İngiliz lirası Türkiyede kalıyordu. Şüphesizdir ki, yerli bir sermaye de yavaş yavaş teşekkül etmeğe başlamıştı!

«Bu muazzam iş, bu akla sığmaz sermaye, Türkiyeyi silip süpürüp, yarı müstemleke haline getiriyordu» denemez. Çünkü, sermayenin yüzde yetmişinden fazlası, Türkiye hudutları haricindeki memleketlerin istihlâk eşyasına yatırılmıştı. Türkiyeden istifadesi ise, mamûl istihlâk eşyasının ithalâtından ibaretti. Bu ithalât eşyası, ihracatımızın yüzde altmışını bile geçmiyordu. Ancak, limanlardaki muazzam kârın bir kısmı, limanlarda yerleşmiş olup bu ecnebi sermayedarlariyle münasebat tesis eden şehirli Rum, Ermeni ve Yahudilerin ellerine geçiyor, bunlar da gayrimenkullere, mücevherat ve kıymetli eşya ile ecnebi tahvillerine paralarını yatırıyorlar, bir kısmı da liman işlerini yapan işçilerle gayrimenkul sahiplerine gidiyordu. Avrupalı olup Türkiyede yerleşmiş olan ecnebiler ise, hemen hemen yüz aileyi geçmiyordu. İhracat mallarımızın bedelleri de, memleketin dahiline dağılıyor, müstahsillerin ellerine gidiyordu. Yalnız, hükûmet, bu iktisadî sistemden istifade edemiyordu. Çünkü, kapitülâsyonlara dayanan ecnebi sermayesi, matlup vergiyi vermediği gibi, Türkiye ziraatinin sanayileşmesini, Türkiyede millî iktisada müstenit sistematik bir kalkınmayı da nazarı itibara almıyordu. Böyle bir hareket, sermayenin millileşmesiyle, yahut da bir devlet garantisine dayanan ecnebi sermayesinin uzun vâdeli işlere yatırılmalariyle kabildi. Nitekim, bu gibi sermayeler, şimendifer hatlarına, bazı limanlara da yatırılmıştı. Eğer, idare başında olanların akılları erseydi, bütün münakale yollarına, bütün limanlara, zirai makineleşmeğe ve zirai sanayie de yatırılabilirdi. Yalnız Rusya şark vilâyetlerinde ve Karadeniz limanlarında bu gibi işlere müdahale ediyor, birşey yaptırmıyordu.

Abdülhamid devrindeki iktisadî hayatımız, bu şekildeydi. O zaman meşhur bolluğunu, her köylü kadın beşibirlik gerdanlıklarını, şehirlerde herkesin bir iş, bir ev sahibi olduklarını bilenlerimizin pek çoklarının hayattadır. Yalnız, küçük memurlar, intizamsız para alıyorlardı. Fakat evi olmıyan da yok gibiydi. Büyük şehirlerimizde, gayrimenkullerin hipleri de yüzde doksandan fazlası Türklerdi.

Bu iktisadi sistem, (liberalizm) mektebinin eseriydi. Ancak, millî hâkimiyetin kontrolu haricinde kalıyordu. Kapitülasyonlar ise, siyasî hâkimiyetimizi hiçe indiriyordu. Bunun için kapitülasyonların kalkması şarttı. O zaman, Türkiyeye yerleşmiş ve dünya piyasasında mevki tutmuş, paralarını kaybetmemek için, her türlü uyuşmaya mütemayil olan bu ecnebi sermayeler, milli kontrolümüz altına girer, Birleşik Amerikada olduğu gibi, Avrupa sermayesiyle liman, nakale, sulama, imar ve ziraati teliteleştirmek, madenleri işletmek, millî bir deniz ticareti kurmak gibi büyük işler yapılabilirdi.

Kapitülasyonlar kalkınca, bu ecnebi sermayesiyle anlaşmak imkânı ortaya çıkmıştı. Fakat, bu ecnebi sermayesinin Türkiyedeki menkaynaklarını yanlış hesap edecek milyonlarca altın İngiliz lirasının üzerine geçeceğine hükmetmişler; Kurtuluş harbinden sonra kurulan ve hiç şüphesiz ki, bu ecnebi sermayesi sayesinde dünya pazarlarına birleşen ticaretimizi de, memlekette serbestî bolluğunu da, şahsi teşebbüsü de, ferdin ihtiraslarını da bir çıkmaza sürüklemişlerdi. Güya, ilerlemek değil, ilerlemek matlûptu!

Hâbil Âdem PELİS

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ

948. 5.84

SON ÇEYREK ASRIN MUHASEBESİ

Yazan: Habil Âdem PELİSTER

— 8 —

Milyonlar peşinde...

LOZAN sulhu imza olunmuştu. Osmanlı bankası muhasebe şeflerinden İsviçreli bir dostum:

— Şimdi, dedi, siyasî vaziyetiniz, dünya sermayesinin Türkiyede çalışmasına müsait bulunuyor. Bizim istihbaratımıza göre, kapitülâsyonsuz olarak, İsviçre, Fransız, Amerikan ve hattâ İngiliz malî mahfilleri bile Türkiyenin büyük kalkınma işlerine sermaye yatırmağa hazır bulunuyorlar. Niçin istifade etmiyorsunuz?

Halk Fırkası Reisinin Diyarıbakırdaki son seyahatında doktor Kâmil Taysiden işittiği söz:

— Diyarıbakır, Halk Fırkası idaresinden evvel, senede 14,200,000 lira değerinde ipek çıkarır, satardı. Bugün ise, verim, 127.000 liraya düşmüştür!

Bu hesap, Türkiyenin hemen hemen bütün ihracat maddelerinde aynı nisbeti gösterir. Şüphesiz ki, fakirliğimiz de bu nisbete göre çoğaldı. İngilizlerle Amerikalıların yardımları olmasaydı, iflâs da edecek ve meçhul bir yola düşüp gidecektik. Yalnız, doktor Kâmil Taysinin ileri sürdüğü "hicret, tehcir, teb'id, firar, dut ağaçlarının kesilmeleri„ gibi sebepler, bu akla sığmaz gerileyişinin esasını teşkil etmez. Asıl sebep, memleket iktisadiyatını işleten sermayenin çekilmeğe mecbur edilmesiydi. Bu suretle istihsallerimizin teşkilâtını, ihracat müesseselerini, hariçteki pazarlarını kaybediyor, yerlerine de başkalarını koyamıyorduk.

Tarihimizin iktisadî cephesini gözden geçirirsek, Altın Devrimizde, ihracat maddelerini hazırlayanların da, bunlara dünyada pazarlar bulanların da, bunların (standart) işlerini yapanların da Avrupa sermayedarları olduklarını görürüz. Eski hükûmetler, bu işlerle hiç de meşgul olmamışlardı. O halde, bu sermayeyi tekmeleyince, sermayenin işini de elden kaçırmak tabiîydi.

Bazı akıllılar, Avrupa sermayesinin üç şubelik bir teşkilât dahilinde çalıştığını ileri sürmüşlerdi: Tahmil ve tahliye, sigorta, banka... Bunları devletleştirince, hem ihracat ile idhalâtı idare ederiz, hem de Avrupaya giden kârlar bizde kalır! Bunlar zannetmişlerdi ki, bu üç müessesenin mekanizması, memleketin ticarî işlerini idare eden sermayeden ibarettir. Bu ecnebi müesseseleriyse, senede 25,600,000 İngiliz lirasından fazla bir kâr elde ediyorlardı. Bu altınlar da hükûmete geçince, büyük işlere başlanılabilir, böylece Avrupa sermayesine kapılarımızı kapatabilirdik. Esasen, bizdeki ihtilâl hükûmetlerinin bu gibi indî iktisadî sistemleri meşhurdu. Her ihtilâl bir mahrumlar sınıfını, iktidar mevkiine getiriyordu. Yerine geçtikleri mevkiin eski idarecileri gibi bir zenginlik hayatı sürebilmek için, âni bir para menbaına ihtiyaçları vardı. Maaşları, böyle bir hayat temin edemezdi. Bizdeki iktidar mevkiinin mânası ise, herşeyden önce, birdenbire zengin olmak, dostları da zenginleştirmek mevkiiydi. Tanzimat ekâbiri, büyük istikrazlar sayesinde Kubbe Vezirlerinin zenginliklerine erişebilmişler; sarnıçlar, konaklar, yalılar, köşkler ve lüzumu kadar da emlâk yapmışlar, altın torbalarını da doldurmuşlardı. İttihatçı Fırkası ise, iktidara gelir gelmez, istikrazlara baş vurmuştu. Bazı halkcılar da fakir kalacak değillerdi ya! Bu işlerin başlarına geçerler, bütün işleri ellerine alırlar, yerlerine geçtikleri devrin adamları gibi bir hayat sürebilirlerdi. Bunun içindir ki, akla değil de "hal ve ahval„e uygun gelen bu hesaba inanmışlar, önceleri de bankanın (B)sini, sigortanın (S)sini, tahmil ve tahliyenin (T)sini bilmiyenleri bu gibi işlerin başlarına getirmişlerdi. Bunlar, bu işlerin başlarına geçer geçmez, birdenbire zengin olmuşlar, dostlarını da, mensuplarını da zenginleştirmişler, Yirminci Asır vakfı mümessilinin dediği gibi, toprağın üstünde apartmanlar, köşkler yaptırtmak yolunu açmışlardı. Fakat, memleketin iktisadî hayatını ta kökünden yıkmışlardı. Onlar için, kendilerinin ve dostlarının zenginlikleri, millî refahın ve iktisadî yükselişin timsaliydi.

İktisadî felâket, şöyle başlamıştı: Kimin fikriydi, kimin buluşuydu, meçhul!.. Yalnız, Ahmet Hamdiyi sahnede görüyoruz. Arkasından da Liman inhisarları Kanunu çıktı. Başa Ahmet Hamdi geçti. Fırka erkânından birkaç meşhur sima da idare Meclisinde yer aldı. Bunlar geçen makalemizde ticaret sahasını izah ettiğimiz 500.000.000 liralık ecnebi sermayesinin belkemiği olan tahmil ve tahliye işlerini idareye kalkışmasınlar mı? Fakat, birdenbire limanlarımıza gemi gelmemeğe başladı. İhracat mallarımız da ortada kaldı. İstanbul ve İzmir limanlarının depo ve transit işleri Pire, Selânik ve Tiryeste limanlarına naklolundu. İhracat mallarımızın pazarlarına da Romanya, Bulgaristan, Yogoslavya, Mısır ve hattâ Habeşistan ve Endonezya mahsülleri yerleştirildi. Nihayet, dimyata pirince giderken, evdeki bulgurdan olduk. Fakat, bu işin idarecileri müstesna... Bu müessese, onların kârına, milletin zararına işler bir vaziyete girdi. Nihayet, hazineye milyonlar getireceğine borç getirdi. Yıkıldı, gitti; yalnız, bir millî facia destanı gibi namı kaldı.

Bu akıllılar, ihtisasa inanamazlardı. Çünkü, kendileri, işin mütehassısları değillerdi. Fakat, böyle bir inhisarın kurulması için, bir mütehassıslar komisyonunun kararı lâzım değil miydi? Çünkü, vaziyet aşikârdı: Türkiyedeki Avrupa sermayesi, yekdiğerini tamamlayan bir kül halindeydi. Esasen mu-

En meşhur garplı karikatüristin eseri: Sermaye arayan züğürt...

azzam bir yekûn tutan tahmil ve tahliye varidatı, Türkiyede idhalât ve ihracat; depo, mavna ve işçi masraflarına hasredilmişti. Bu masraflar; yalnız Türkiye işlerine ait değildi. Büyük kısmı, Rusya, balkanlar ve Afrikaya ait transit ve depo mallarının masraf karşılığı idi. Hükûmet bu paraya el koymağa kalkışınca, bunlara bağlı olan sigorta, banka makanizmasını da kökünden yıkıyordu. Tek taraflı ânî bir müdahale, tek taraflı bir toptan çekilme kararı verdirecekti. Bu pek muazzam işi, aynı heybetle başka bir memlekette kurmak, dünya sermayesini temsil eden müesseseleri bir yere toplamak imkân haricindeydi. Fakat, kendisine göre, şimdi ehvenhini tercih etmek mecburiyetindeydi. Halbuki, Türkiye ile anlaşmak, iki taraflı bir karar vermek de menfaatlerine daha uygundu. Hattâ, bu altın devrimizdeki Avrupa sermayesinin müessislerinden olan (Jiio, Vitol, Lâfonten, İştirasel) gibi Türkiyede yerleşmiş idhalât ve ihracat müesseseleri, böyle bir anlaşmaya da hazır olduklarını söylemişlerdi.

Bu cihetler ve bugünkü mukadder akibet, Serbest Fırka devrinde neşrolunan "Halk Fırkası. Türkiye iktisadiyatını nasıl mahvetti?„ etüdümde da madde madde izah olunmuştu. Hiç olmazsa, o zaman, bu çıkmazı bırakmak lâzımdı. O zamanki halk iradesi de aleyhlerine, Fethi beyin devlet kapitalizmaası aleyhtarlığı fikri lehine tezahür etmişti. Fakat, geldiğimiz yoldan giderit inadı, bu fırsatı da kaçırtmıştı. Aynı zamanda, böyle bir hareketi, müstemlekeliği kabul addediyorlardı. Eski iktisadî vaziyetimizi ve bu vaziyetin millîleştirilmesi usulünü bilmedikleri için, bu hale düştüğümüzü söylemiyorlar, her şeyi türkleştirmeğiz, diyorlardı. Halbuki, bir çeyrek asır evvel, idhalât ve ihracat işleri kimlerin ellerinde ise, bugün de onların elleriede kaldı. Hattâ, (Modyo - Rafael) gibi hemen hemen idhalât ve ihracatımızın % 55 ini eline geçiren yeni firmaları bile meydana çıkarmışlardır. Fakat, hiçbir şey türkleşemedi. Çünkü, ne böyle bir şey kabildi, ne de bu fikri ileri sürenlerin derunî "zamir„leri böyleydi. Evet, bu sözler, tatlıydı, aldatıcıydı. Fakat, doğru değildi. Nihayet, yalan olması da, asırlık iktisadî (strüktür)ümüze uymıyan bir bilgisizlik nişanesiydi. Tıpkı "halka verir talkını, kendisi yutar, salkını„ gibiydi. Hattâ, Almanyanın meşhur devlet kapitalizması idaresinin nazariyecilerinden olan (Ferdinand Fried) bile (Autarkie) namındaki eserinde diyor ki, "küçük milletler, böyle bir sisteme baş vururlarsa, mahvolurlar. Bu sistem, bir harp halidir. Ya, Rusya, Amerika gibi hem iptidaî maddeye ve hem de insan malzemesine; veya Almanya gibi Avrupanın sınaî hâkimiyetine malik milletler, ancak, bu harp haline mahsus olmak üzere, böyle bir sistemi idare edebilirler.„ Fakat, Amerikan iktisatçılarından (Paul van Zeeland) (A vievv of Europe), eserinde isbat etmişti ki, ne Rusya, ne Amerika böyle bir işi becerebilirdi. Almanya ve İtalya ise, iflâsa mahkûmdu. Bizim gibilere de tam bir iktisadî felâket mukadderdi. Dâva, ecnebî sermayeyi kaçırmakta değil, onu aldatarak ve oyalayarak yerini yavaş yavaş millî sermayeye bırakacak, ince bir tedbir siyaseti bulmaktaydı.

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ